

Zivot

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • SEPTEMBER • ZÁŘÍ • WRZESIEŃ • ČÍSLO 9/1981 ROČNÍK 24 CENA 3 ZŁ

PETER JAROŠ

Tisícročná včela

(ÚRYVOK)

Chvíla vydržala, postála.

Ráno sa ohlásilo slnkom a modrou oblohou. Ružena sa motala po dome a dvore už od pol tretej a ledva vedela vydržať, kým hodiny odbili tri. Rozložila oheň v peci, zohriala prascom žrádlo, vypustila a nakŕnila kury a husi. Presne o tretej zabúchala na Kristínu komôrku. Počúvala, načúvala, ale z komôrky sa hláska či vrznutia nedočkala. Prudko otvorila dvere a nakukla. Kristína spala ticho v perinách.

— Vstávaj, dievča, vstávaj!

— Už? — mykla sa Kristína.

Posadila sa, rozspato zívla, roztiahla ruky, pretrela si oči a ustastene si vzdychla.

— Neprvykla by som vstávať takto zavčasu! — ozvala sa Kristína a začala sa lenivo a ospalo obliekať.

— Na to sa privýknút nedá! — povedala mať. — Človek musí chcieť, aby to vydržal. Veľmi chcieť, Kristína moja. Ja si už roky privykám, a ešte som si nezvykla. Keď niekedy, nedajbože, zaspím, mám výčitky, akoby som zhrešila. Taký je človek! Možno sprostý, možno múdry, ale robí len to, čo vie a čo musí. Inak si nepomôžeš! Lahnút si pod strom, nič nerobiť a len čakať, kým príde smrť, to by som nevedela a nevydržala... Nuž sa hýbem, strciám, maciam rukami sem a tam, robím a čas sa mi pomaly miná. A niekedy má človek z tej roboty aj radosť... Nože, no, ja ti tu táram dve

na tri a čas letí. Pozviechaj sa, deéra moja, a potom uvar halušiek s bryndzou. Ale nešetri, uvar viacej, my dve sa najemejme najprv a ostatok vynesieš chlapom. Bryndze pridaj tiež viacej, aby mali kocsi dobrý a chutný frusťik... Ja zatiaľ nakŕmim statok, poďom a vyženiem kravy na pašu...

Dopovedala, vzduchla si a vytratila sa do dvora. Kristína sa obliekla, umyla a učesala. Dlhý čierny vrkoč jej zabral najviac času. Pozrela na hodinky: už bolo štvrt na štyri. Vbehla bosá do kuchyne, priložila dreva do pece a začala variť. Najprv naliala do veľkého kastróla vody a nechala ju zvariať pod tesnou pokrievkou. Z pivnice priniesla plný košík zemiakov a dvadsať z nich oškrabala. Zotrela zemiaky na

jemnom trele a zahustila hladkou múkou. Nakukla pod pokrievku, voda ešte nevrela. Ponáhľala sa. Náhlila, Robila všetko v akomsí tranze a párkára sa pristihla, ako sa myšlienkami túla kdeši po lúkach. Kdesi? Nie, zastavila sa v mysli presne na jednej lúke. Bude tam, on? Bude? Alebo bude kosiť na inej lúke, inde? Bude? Nebude? Bude? Ech! Ojojoj! Ech! Voda ešte stále nevrela. Začala krájať slaninu na drobné škvarky a upražila ju na pamvičke. Konečne sa voda v kastróle rozkloko-tala. Schytila lopárik, kydia naň ku-sisko zemiakového cesta a začala vi-dličkou štíkať halušky do vriacej vody.

POKRAČOVANIE NA STR. 5

Vyšné Lapše

27. septembra 1981, 15³⁰ hod.

Relácia zo spoločného sviatku

Nedelné popoludnie 27. septembra t.r. bolo pamätnou udalosťou v živote členov KSČaS a všetkých obyvateľov Vyšných Lapšov na Spiši. Sviatočne oblečení zhromaždili sa na slávnosti otvorenia klubovne miestnej skupiny. Spolu s nimi sa slávnosti zúčastnili členovia Ústredného výboru Spoločnosti s predsedom ÚV Adamom Chalupecom a oficiálnim hostia: diplomatickí predstaviteľia ČSSR — generálny konzul ČSSR v Katowiciach Michal Malý, radcovia velvyslanectva ČSSR vo Varšave František Motyčka a Arnošt Hampl, ako aj konzul Miroslav Kutil. Orgány Nowosaczskejho vojvodstva a Ministerstvo vnútra reprezentovali: — tajomník VV PZRS Janusz Tomalski, náčelník Spoločensko-administratívneho odboru Min. vnútra Stanisław Jermak, riaditeľ Spoločensko-administratívneho oddelenia Vojvodského úradu Józef Niemiec a zástupca riaditeľa Oddelenia kultúry a umenia Voj. úradu Wiesław Zabirowski. Oddelenie pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave reprezentovali: dr František Bielik a Lubica Bartalská a Československý ústav zahraničný v Prahe Zdeněk Haluzková. Prišli taktiež predstaviteľia gminy Nižné Lapše — tajomník GV PZRS Jan Karkoszka, predsedca GNV František Griglák a náčelník gminy Tadeusz Mauer, ako aj predstaviteľia obvodných výborov a miestnych skupín KSČaS zo Spiša, z nedalekej Oravy, vzdialeneho Želova a ďalších miestnych skupín. Boli dokonca filmári zo Slovenskej televízie.

Scénár otvorenia klubovne bol prostý. Všetkých prichodzích vitala pochadmi 25-členná miestna dychovka pod vedením kr. Dominika Grigláka. Na frontálnej stene sa nachádzala dvojjazyčný nápis v slovenčine a polštiene: Klubovňa Miestnej skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov vo Vyšných Lapšoch. Potom, o 15.30 hod. zhromaždených hostov a Vyšnolapšanov privítal srdečnými slovami v mene miestnej skupiny kr. Augustín Bryja. Je to jeden z najzaslúžilejších činiteľov KSČaS, ktorí vynaložili najviac úsilia pre výstavbu novej klubovne MS. Za svoju činnosť v Spoločnosti bol vyznamenaný Gavalierskym križom Radu obrodenia Poľska.

Konečne nadišla chvíľa, na ktorú sme, hovoriac stručne, už dávno čakali v celej našej organizácii. Kr. Augustín Bryja za miestnu skupinu a pozvaní hostia — tajomník VV Janusz Tomalski a náčelník Stanisław Jermak spoločne prestrihli symbolickú stuhu. Klubovňa bola otvorená. Všetci vchádzajú do veľkej sály, zariadenej podľa vzorov tradičného spišského ľudového umenia, s javiskom a zázemím. Jej základným dekoračným materiáлом je drevo zdobené rytmom a profilom.

Nadľho pred otvorením sa pred slávnostne vyzdobenou klubovňou začali schádzať starší krajania a mládež.

Kr. Augustín Bryja vitaní krajanov a hostí, ktorí prišli na slávnosť otvorenia klubovne do Vyšných Lapšov.

Michal Malý hovorí taktiež o existujúcich možnostiach ďalšieho prehľadu spolupráce KSČaS s Maticou slovenskou a Československým ústavom zahraničným a jej rozvíjaní v rámci spolupráce susedných, pohraničných krajov. Konštatuje, že velyslnectvo a generálny konzulát podporujú túto spoluprácu a všetky iniciatívy Spoločnosti v tejto oblasti.

V tejto súvislosti sa generálny konzul obšírejšie zaobráva významom československo-poľskej spolupráce a vzájomov bratského prialstva, aké spájajú naše národy, ktoré spoločne budú socialistickú budúcnosť. Poukazuje na nevyhnutnosť rozvíjať všetko, čo upevňuje blízke, srdečné vzťahy medzi našimi štátmi a odstraňovať všetko, čo tento proces narušuje. Hovorí o potrebe spoločného boja s protivníkmi socializmu, ktorí sú proti socialistickému zriadeniu a socialistickému spoločenstvu. Tento prejav vyvoláva živý potlesk.

Rovnako živým potleskom uvítali zhromaždení prejav súdr. Józefa Niemca. V mene vojvodských orgánov pozdravil činiteľov a členov KSČaS vo Vyšných Lapšoch, na celom Spiši a na Orave. Ďakoval za ich vlastenecký občiansky postoj, za príspevok k realizácii verejnoprospešných spoločenských prác a neustálmu starostlivosti o rozvoj svojho prostredia a Spoločnosti. Uistil o stálej pomoci straníckych a administratívnych orgánov pre obohacovanie výsledkov KSČaS.

Velký vzruch na sále vyvoláva oznam Augustína Andrašáka, že sa začína odovzdávanie vyznamenaní, udeľených naďalejším krajanom, zaslúženým pre výstavbu klubovne a rozvoj miestnej skupiny KSČaS. O odovzdanie vyznamenaní prosí tajomníka VV PZRS Janusza Tomalského. Prvým z vyznamenaných je kr. Jozef Krišák, ktorý obdržal Zlatý kríž za zásluhy. V slávnostnom ovzduší sa prelínajú mená mnohých krajanov, ktorí sa s nájomou predierajú cez preplenňu sálu na javisko. Pozývajú tam aj súdr. Józefa Niemca, ktorému Spoločnosť udeľila svoju medailu. Vyznamenania odovzdávali v poradí: odznak Zaslúžilý činiteľ Frontu národnej jednoty, medaila Za zásluhy pre KSČaS a strieborné odznaky Za zásluhy pre Nowosaczskejho vojvodstva. Potom súdr. Wiesław Zabirowski odovzdáva zvláštnu odmenu Oddelenia kultúry a umenia Vojvodského úradu a Adam Chalupec odovzdáva čestné uznanie ÚV KSČaS. Sála reaguje zakaždým vrelým potleskom. (Zoznam vyznamenaných v budúcom čísle).

Pri tejto príležitosti vyznamenania Zaslúžilých činiteľov FNJ prevzali aj predsedu Miestnej skupiny KSČaS v Dolnej Zubrici Eugen Kott a Adam

Chalupec. Tieto odznaky boli udelené ešte v roku 1979 pri príležitosti VI. zjazdu KSČaS, o čom sme vtedy písali v Živote. Prechovával ich doteraz sekretár ÚV KSČaS. Tuná ešte jedna poznámka a zároveň odpoveď na otázky kladené už vo Vyšných Lapšoch. Teda podľa platných predpisov vyznamenania KSČaS odovzdáva vedenie Ústredného výboru našej organizácie. Augustin Andrašák si niečo poplietol.

Po tejto ceremonii predniesol príležitostný prejav dr. František Bielik. Od Oddelenia pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave a Československého ústavu zahraničného v Prahe odovzdal z úprimného srdca pozdrav pre všetkých krajanov (prejav verejnúvamejeme v októbrovom čísle).

Po prejave dr. František Bielik a s. Zdena Haluzková odovzdali za všeobecné aplauzu vyznamenania Matice slovenskej a Československej spoločnosti pro mezinárodní styky, udeľené za zásluhy pre rozvoj KSČaS a československo-poľskej spolupráce a prialstva. Vyznamenanie CSMS obdržal náčelník Stanisław Jermak, zase pamätné medaily Matice slovenskej Miestnej skupiny KSČaS vo Vyšných Lapšoch a kr. Augustín Bryja. Nová klubovňa obdržala od OZS MS stereogramorádio Tesla.

Skončila sa oficiálna časť. Teraz sa na javisku objavili súbory: z miestnej školy, kde sa slovenská mládež učí materinský jazyk, ako aj z miestnych skupín vo Vyšných Lapšoch, Malej Lipnici, Nedeci a vokálna skupina Obvodného výboru v Želove. V zaujímavom umeleckom programe, pripravenom pri tejto príležitosti, predvádzajú tanec, piesne, hudbu a zvyky, ktorých základ tvorí dávna ľudová tvorivosť. Prezentujú umelecké schopnosti, krásu krojov, zbehlosť a ambicie. Je v týchto súboroch čosi, čo príťahuje celú pozornosť divákov, vyvoláva ich srdečnosť a nemlkúci potlesk.

Obmedzený počet stránok v Živote nás často nútí ku kompromisom. Tentokrát nemôžeme uviesť v jednom čísle obšírejšiu reláciu z nášho spoločného sviatku vo Vyšných Lapšoch. K tejto téme sa chceme ešte vrátiť, najmä k umeleckej časti, ktorá začala kultúrnou činnosť miestnej skupiny a jej klubovne. Dlh, príliš dlho trvala jej výstavba. V roku 1959 sa krajania Andrej Šoltys z Augustína Bryja obrátili na mňa v mene vtedajšieho výboru MS a návrhom, že by chceli kúpiť v centre obce stavebný pozemok so starou chalupou určenou na zburanie a na jej mieste postaviť klubovňu KSČaS. Nikto z nás vtedy nepredpokladal, že od tohto rozhodnutia po jeho realizácii uplynie až 22 rokov. Boli to roky rôznych prekážok, ktoré sme museli prekonávať spolu s vyšnolapšanskými krajanmi, kym došlo k otvoreniu klubovne. V celej Spoločnosti sme silne pocítili najmä posledné roky, ktoré boli stratené pre kultúrnu činnosť miestnej skupiny vzhľadom na stavebne práce. Napokon zvíťazil elán, správna značnosť, neustálé úsilie a práca. Niektorí krajania, od začiatku angažovaní pre výstavbu klubovne, sa nedokázali do tohto dňa, medzi nimi bývalý predsedá MS kr. Andrej Šoltys. Aj im patrí naša vďaka a pamäť o záslužnej práci pre miestnu skupinu.

Sviatočný deň otvorenia klubovne majú teda krajania z Vyšných Lapšov ze sebou. Začalo sa obdobie zodpovedných pracovných dní pre všetkých krajanov, aby mohli prinávrať dávny lesk kultúrno-osvetovej činnosti. Popri našich gratuláciách treba im zaželať, aby sa im to podarilo.

Snímky: J.S.

Patrí im vdaka

Klubovňa Miestnej skupiny KSČaS vo Vyšných Lapšoch je otvorená. Nastali všedné, pracovné dni pre vyšnolapšanských krajanov a ich kultúrny stánok. Želaním všetkých členov našej organizácie je, aby novootvorená klubovňa oslňovala dosahovanými výsledkami v kultúrnej práci a bola vzorom pre všetky klubovne na Spiši. Hoci kronika

AUGUSTÍN BRYJA

Narodil sa v r. 1904, Roľník, ktorý má zároveň odborné technické vzdelanie. Dlhé roky pracoval pri výstavbe a oprave ciest. V povojsnových rokoch patril k aktívnym spoluorganizátorom Spolku Čechov a Slovákov na Spiši a Miestnej skupiny vo Vyšných Lapšoch. Po založení KSČaS v r. 1957 bol mnoho rokov členom predsedníctva ÚV a podnes je členom Ústredného výboru KSČaS. Tri roky plnil funkciu obvodného predsedu na Spiši. V šesťdesiatych rokoch pracoval ako kultúrny inštruktor pri OV na Spiši. Bol spoluorganizátorom Života a doposiaľ je členom jeho redakčnej rady a aktívny dopisovateľom. Veľmi sa zaslúžil o rozvoj slovenskej osvety a kultúry medzi krajanmi, o.i. založil a dlhé roky vedol divadelný krúžok a folklórny súbor pri MS, ktorí dosahovali výborné výsledky. Po celý čas svojej činnosti obetavo a aktívne pôsobil pre rozvoj vyšnolapšanského prostredia. V roku 1928 z jeho iniciatívy založili vo Vyšných Lapšoch Dobrovoľnícky hasičský zbor, ktorého bol veliteľom do roku 1945. Po vojne bol organizátorom a jedným zo zakladateľov Svojpomočného roľníckeho družstva, v ktorom aj niekoľko rokov pracoval ako zásobovateľ. Odtiaľ prešiel do mliekárenského výkupného strediska. Dnes je na zasluženom dôchodku. Za jeho aktívnu spoločenskú prácu ho viackrát vyznamenali. Je nositeľom Gavliarskeho kríža Radu obrodenia Poľska. Patril k aktívnym iniciátorom založenia vlastnej klubovne MS a jej výstavby, ktorej sa činne zúčastňoval.

JOZEF KRIŠÍK

Narodil sa v r. 1932. Je roľníkom, hospodárom na 6-hektárovom gazdovstve, dosahuje dobré výsledky zvlášť v chove mliečneho dobytka. Členom KSČaS je od jej založenia. Od roku 1976 je predsedom MS vo Vyšných Lapšoch a zároveň je tajomníkom Hlavnej revíznej komisie a členom Obvodného výboru na Spiši. V rokoch 1954–74 pracoval ako tajomník GNR; súčasne pracuje v Gminnom úrade v Nižných Lapšoch ako odborník pre organizačné záležitosti roľníckych krúžkov, je členom GV FNJ. V Dobrovoľníckom hasičskom zbere plní úlohu jeho predsedu. V posledných rokoch mal na starosti všetky organizačné záležitosti spojené s výstavbou klubovne.

SEVERÍN BIZUB

Narodil sa v r. 1933. Hospodári na 1,5-hektárovom gazdovstve a súčasne je stolárom, vyrabá ľudové predmety. Od roku 1957 je členom KSČaS, vedúcim a primášom ľudovej kapely a členom folklórneho súboru. Vyevičil viacerých huslistov a kapela pod jeho vedením velakrát úspešne vystupovala na podujatiach organizovaných Spoločnosťou. Zaslúžil sa o rozvoj slovenského folklóru v Lapšoch.

— Starší ľudoví hudobníci odchádzajú, s každým dňom je ich menej a mladých akosi nepribúda. Preto by bolo dobre vycvičiť niekoľkých mladých huslistov v záujme zachovania starej ľudovej tradície a slovenskej kultúry.

MÁRIA KĽAKOVÁ

Narodila sa v r. 1932. Pracuje v Novotargských závodoch obuvníckeho priemyslu a zároveň hospodári na gazdovstve. V odbornej práci dosahuje výborne výsledky — je úderníčkou. Od roku 1960 je členkou KSČaS. Dlhé roky pôsobila vo folklórnom súbore a viedla divadelný krúžok.

— Oderaz by sa mal zmeniť život v našej obci. Keď som bola mladšia, my mladí sme hrávali divadlo. Teraz však bolo ľahšie dohodnúť sa s mládežou. Potrebovali by sme takých ľudí, ktorí by svojou činnosťou dokázali pritiahnúť mládež a využiť jej elán a nadanie. Som vždy ochotná pracovať v prospech našej organizácie.

SEVERÍN KRIŠÍK

Narodil sa v r. 1934. Je roľníkom, hospodárom na 5-hektárovom gazdovstve. Od roku 1977 je obecným richtárom. Od roku 1957 pôsobí v KSČaS, dnes je predsedom revíznej komisie. Obetavý a aktívny spoločenský činiteľ, organizátor a iniciátor svojpomočných práce v obci.

— Problémov v obci máme nadoča. Keď odovzdame jednú investicu, čaká nás ihneď niekoľko, ktorí by sme o.i. dokončili výstavbu chodníkov, opravili polné vozovky, skomosovali pozemky a pod., všetko v záujme našich občanov.

JEDNOTNE S VYŠNOLAPŠANSKÝMI KRAJANMI

Svedectvom spoludružnosti a cestovnosti na sviatku otvorenia klubovne MS KSČaS bola úctyhodná účasť zástupcov troch našich obvodných výborov a 18 miestnych skupín KSČaS. Tejto významnej udalosti vo Vyšných Lapšoch sa zúčastnili:

ZA OBVODNÝ VÝBOR A MIESTNE SKUPINY NA SPIŠI:

z ČIERNEJ HORY (č.1) — kr. Andrej Milon, člen ÚV, predsedu RK OV a MS, z ČIERNEJ HORY (č. 2) — kr. Sebastian Mlynárik, člen ÚV, predsedu MS; z FRIDMANA — kr. Karol Prelich, člen ÚV, predsedu MS; z JURGOVA — kr. Andrej Gombuš, predsedu Čestného súdu KSČaS, člen OV, podpredsedu MS, kr. Anna Mačičáková, členka predsedníctva ÚV a výboru MS, kr. Andrej Vojtas, člen výboru MS a kr. Mária Gombošová, členka výboru MS; z KACVÍNA — kr. Ján Molitoris, člen predsedníctva ÚV, predsedu kultúrnej komisie KSČaS, člen výboru MS, kr. František Šiškovič, člen OV a predsedu MS, kr. Ján

Kubášek, pokladník MS; z KREMPACH — kr. František Kovalčík, člen predsedníctva ÚV, predsedu MS, kr. Ján Lukáš, člen ÚV, tajomník OV a člen výboru MS, kr. Valent Krištofek, podpredsedu výboru MS; z LAPŠANKY — kr. Pavel Ziemba, predsedu MS; z NEDECE — kr. Michal Kužel, predsedu MS, krajanka Zofia Bogačíková členka výboru MS a vedúca folklórneho súboru, kr. František Bogačík; z NOVEJ BELEJ — kr. František Kurnát, podpredsedu ÚV, predsedu OV, kr. Jozef Bryja, člen ÚV, predsedu OV, člen výboru MS, kr. František Chalupka, podpredsedu MS; z REPIŠK — kr. Ján Repiščák, člen RK OV, predsedu MS; z TRIBŠA — kr. Andrej Vaksmanský, člen HRK KSČaS, predsedu MS.

ZA OBVODNÝ VÝBOR A MIESTNE SKUPINY NA ORAVE:

z CHYŽNÉHO — kr. Andrej Fula, člen ÚV a OV, predsedu MS; z JABLONKY — kr. Alojz Sperliák, predsedu HRK KSČaS a OV; z MALEJ LIPNICE —

kultúrnej činnosti novej klubovne MS sa začala písť už počas otváracej slávnosti, vráťme sa ešte raz k tým krajanom, ktorí najviac prispeli k jej vzniku a v posledných rokoch obetavo pracovali pri jej výstavbe. Miestna skupina k nim zaraďuje o.i. týchto krajanov:

PAVOL BIŽIAK

Narodil sa v r. 1922. Je roľníkom, má 8-hektárové gazdovstvo. Je členom Spoločnosti od jej založenia a súčasne pokladníkom Roľníckeho krúžku.

— Je dnes všeobecne známe, že spoločenské organizácie doteraz nepôsobili tak ako sa žiadalo. Ako člen gminnej národnej rady som mal možnosť sledovať túto činnosť. Jednako sa nazdávam, že v tejto oblasti nastala zmena, že teraz je dobré obdobie, aby túto zaslužnú činnosť rovinut naplno aj v našej krajankej organizácii.

EUDVÍK KRIŠÍK

Narodil sa v r. 1919. Je roľníkom, hospodári na 7-hektárovom gazdovstve. Je členom Spoločnosti od jej založenia, patril k spoluzačadatelom MS.

Je členom ZES a hasičského zboru. Aktívne sa podieľal na práci MS, o.i. bol členom folklórneho súboru a členom RK.

— Treba podporiť našich najaktívnejších krajanov a pomôcť im v záslužnej krajankej práci. Zišiel by sa samozrejme aj dobrý vedúci klubovne, ktorý by vedel nielen organizovať kultúrny život, ale tiež pritiahnúť do tejto práce našu mládež.

ALOJZ GRIGLÁK

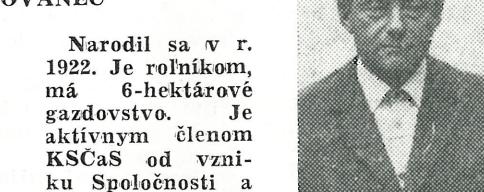
Narodil sa v r. 1930. Hospodári na 5-hektárovom gazdovstve a zároveň domáckym spôsobom výrobá rukavice pre invalidné družstvo. 35 rokov je členom dýchovnej kapely. Členom KSČaS je od 1957.

— Prial by som si, aby všetci naši členovia sa aktívne zapojili do práce MS. Získali by na tom všetci občania a aj naša organizácia.

FRANTIŠEK CHOVARNEC

Narodil sa v r. 1922. Je roľníkom, má 6-hektárové gazdovstvo. Je aktívny členom KSČaS od vzniku Spoločnosti a v sedemdesiatych rokoch bol začas predsedom MS. Je členom ZES, tajomníkom urbára a predsedom Roľníckeho krúžku.

JOZEF BLAZOŠEK

Narodil sa v r. 1935. Je roľníkom, hospodári na 5-hektárovom gazdovstve, chová predovšetkým jačienky dobytok. Členom KSČaS je od vzniku MS a podpredsedom. Je členom dýchovnej hudby.

— Vzťah ku kultúrnej práci som zdedil po otcovi — aktívnom krajanovi. Človek sa vždy snažia niečo dosiahnuť, aj keď to nie vždy vyjde. K výstavbe klubovne MS som sa snažil prispieť aj ja, vedľa bude slúžiť všetkým našim občanom.

POKRAČOVANIE NA STR. 10

kr. Viktória Smrečáková, členka ÚV a OV, vedúca folklórneho súboru; z PODSRNIA — kr. Mária Chovanecová, členka RK OV, predsedkyňa MS; z PODVLKA — kr. Mária Gribáčová, tajomníčka RK MS a vedúca divadelného krúžku, z DOLNEJ ZUBRICE — kr. Eugen Kott, člen predsedníctva ÚV, podpredsedu OV, predsedu MS.

ZA MS V MIKOŁOWE:

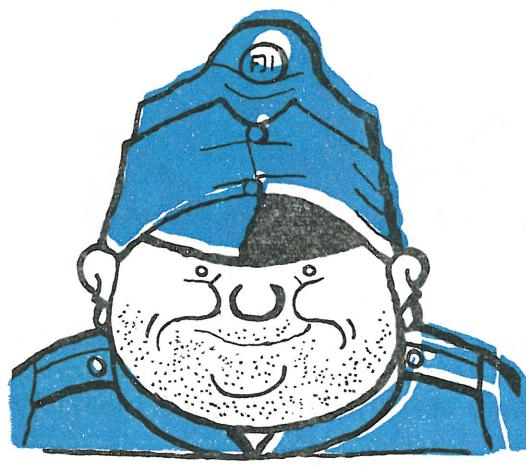
kr. Bronisław Knapčík, podpredsedu ÚV, predsedu osvetovej komisie KSČaS, podpredsedu MS.

ZA MS VO VARŠAVE:

kr. Ján Šternog, člen predsedníctva ÚV, predsedu MS.

ZA OBVODNÝ VÝBOR V ZELOVE:

kr. Ján Novák, podpredsedu ÚV, predsedu OV, kr. Zenon Jersák, člen ÚV, tajomník OV a kr. Karol Novák.

Jaroslav Hašek

Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války

Švejk jde zaopatřovat

13

,Půjdou do kavárny, Švejku, kdyby někdo přišel, at počká." (...)

Po posledním pomazání ve Vojenské nemocnici toužili dva. Jeden starý major a jeden bankovní disponent, důstojník v záloze. Oba dostali kulku do břicha v Karpatech a leželi vedle sebe. (...) Tu noc před posledním pomazáním oba však zemřeli, a když se dostavil ráno polní kurát se Švejkem, leželi s obličeji zčernalými pod prostěradlem jako všichni, kteří zemřou za dušením.

,Takovou slávu jsme dělali, pane feldkuráte, a teď nám to zkazili," zlobil se Švejk, když jim v kanceláři oznamili, že ti dva už nepotřebují nicého.

A to byla pravda, že dělali slávu. Jeli v drožce, Švejk zvonil a polní kurát držel v ruce lahvičku s olejem, zabalenou do ubrousku, kterým s vázou tvář zehnal kolemjdoucím, kteří zmrzlí.

Nebyla jich pravda mnoho, ačkoliv Švejk snažil se dělat se svým zvoncem obrovský rámus.

Za drožkou běželo několik neviných pacholátek, z nichž jedno sedlo si vzadu, načež jeho druhové spustili unisono: „Za vozem, za vozem!"

A Švejk do toho zvonil, drožkář sekal bičem dozadu, ve Vodičkově ulici nějaká domovnice, členkyně mariánské kongregace, klusem dohnala drožku, dala si v jízdě požehnat, pokřížovala se, odplivla si poté: „Jedou s tím pánebohem jako všichni čerti! Člověk aby dostal souchotiny!" a vracela se udýchaná na své staré místo.

Nejvíce hlas zvonku zneapojoval drožkářskou kobylu, které patrně musel něco připomínat z minulých let, poněvadž se stále ohlížela dozadu a občas učinila pokus zatancovat na dlažbu.

To byla tedy ta veliká sláva, o které mluvil Švejk. Polní kurát šel zatím do kanceláře vyřídit finanční stránku posledního pomazání a vypočítal již účetnímu šikovateli, že je mu vojenští erář dlužen na sto paděsát korun za posvěcený olej a cestu.

Potom následoval spor s velitelem nemocnice a polním kurátem, přičemž polní kurát několikrát uderil pěstí do stolu a vyjádřil se: „Nemyslete si, pane hejtmane, že je poslední pomazání zadarmo. Když důstojník od dragounů je komandýrován do hřebčince za koňma, tak se mu také platí diety. Opravdu litují, že se ti dva posledního pomazání nedočkali. Bylo by to paděsát korun dražší."

Švejk čekal zatím dole na strážnici s lahvičkou svatého oleje, která mezi vojáky vzbuzovala opravdový zájem.

Někdo mnil, že by se s tím olejem daly velice dobré cítit ručnice a bodačky.

Nějaký mladičký voják z Českomořanské vysokého, který ještě věřil v pánabohu, prosil, aby se o takových věcech nevedly řeči a aby se svatá tajemství nezatahovala do debaty. Mužim se křesťansky doufat. (...)

Zatím polní kurát setkal se nahore v kanceláři s jednou dámou ze Sdružení šlechticů pro náboženskou výchovu vojáků, starou, protivnou ochechulí, která již od rána chodila po nemocnici a všechno rozdávala obrázky svatých, které ranění a nemocní vojáci házeli do plivátek.

Byla bledá, když mluvila s polním kurátem. Jak ta vojna, místo aby zulechtovala, dělá v vojákům zvířata. Dole na ni marodí vyplázli jazyk a řekli jí, že je maškara a nebeská koza. „Das ist wirklich schrecklich, Herr Feldkurat, das Volk ist verdorben."

A rozhovorila se, jak si představuje náboženskou výchovu vojáka. Jen tenkrát bojuje voják statečně za svého císaře pána, když věří v boha a má náboženský cit, pak se nelečí smrti, poněvadž ví, že ho čeká ráj.

Žvanilka řekla ještě několik podobných hloupostí a bylo vidět, že je odhadlána nepustit polního kuráta, který však zcela negalantně se poroučel.

,Jedem domů, Švejku!" zavolal do strážnice. Na zpáteční cestě nedělali žádnou slávu.

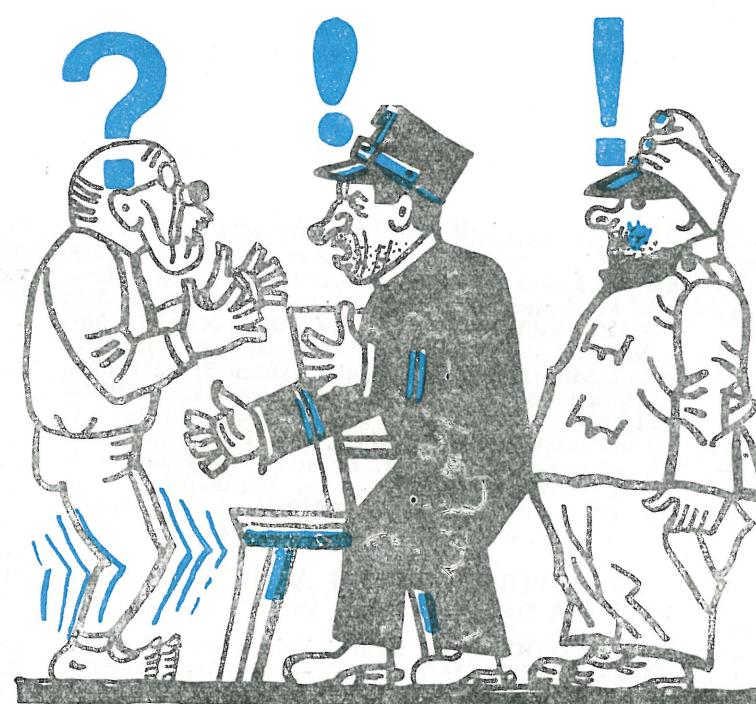
,Ať si jede zaopatřovat příště, kdo chce," řekl polní kurát, „člověk aby se za každou duši, kterou chce spasit, s nimi handrkoval o peníze. Mají samé účetnictví, pakáž."

Vida v ruce Švejkově lahvičku s posvěceným olejem, zachmuřil se: „Nejlepší uděláme, Švejku, když tím olejem mně a sobě namažete boty."

,„Zkusím s tím namazat taky zámek," dodal Švejk, „strašně vrže, když v noci jlete domů."

Tak skončilo poslední pomazání, ke kterému nedošlo.

Ilustrace JOSEFA LADY

Štikala, štikala, namáčala vidličku do vriacej vody aj opäť štikala. Lecikedy sa jej utrafila haluška veľká ako kúracie vajce, ale aj tú nechala vo vriacej vode, ktorá jej prskala a striekala na ruky i šaty. Nedbalala, len štikala a občas halušky popomiešala. Odstavila upraženú slaninku, ochutnala chrumkavú a voňavú škvarku a čakala, kým halušky vystúpia na hladinu a vriaca voda nad nimi skypí a spení sa. Medzitým do veľkej misy nadrobila hrubú vrstvu bryndzu. Halušky už zoreli. Začala ich vyberať drevénym cedákom. Nemepovala ich studenou vodou, len počkala, kým z nich odkvapujú obarky, a také slizké a horúce ich sypala na bryndzu. Pod teplými haluškami bryndza mäkla, topila sa. Kristína vybraťa cedákom z vriacej vody ostatné halušky a opäť na ne namrívala vrstvu bryndzu. Cez utierku chytilla rukou horúcu panvieču a žeravu s upraženými škvarkami vyliala na bryndzu a halušky. Mast v misie silne zaškvŕčala a vsakovala do medzier. Kristína uchopila dlhú drevénu lyžicu a zmiešala spolu halušky, bryndzu, mast a škvarky. Vtedy jej do nozdier udrela známa a silná vôňa. Nadýchla sa, preglala sliny. Nevydržala a končekom lyžice halušky ochutnala. Prisoliela ich a opäť pomiešala. Do kuchyne vošla mať so šechtárom plným mlieka.

— Hotovo? — spýtala sa.

— Hej! — prisvedčila Kristína.

— Nalož!

Pokial Kristína kládla do misiek kópky halušiek, precedila mať mlieko do sruštiakov. Zobraťa jeden mliečnik a polovicu mlieka vyliala do obarkov, v ktorých sa halušky varili. Opäť prisoliila. Ženy si sadli k stolu, hľtavo jedli. Zapíjali halušky teplým mliekom pomiešaným s obarkami.

— Bude ich dosť? — spýtala sa mať.
— Aha! — vychlila Kristína misu.
— Aj moc! Porichuj sa!

Kristína preložila halušky do menšej hlinenej misy, aby sa udržali teplejšie. Prikryla ich pokrievkou. Do najväčšieho mliečnika preliaľa obarky pomiešané s mliekom a hrdlo na hrnci previazala obrúskom. Všetko vložila do košíka. Bielou plachtou ovinula košík, obratne si ho vyhodila na chrbát a konec obrúška si zauzlila pod bradou. Zastala nerohodne uprostred kuchyne a pozrela sa na mať.

— No chod! — usmiala sa na ňu povzbudivo mať. — Porobím ešte čo treba a o hodinu sa poberiem aj ja!

— Zbohom! — povedala Kristína, zvrtla sa a vyšla. Na sieni vrtel chvostom pes. Podišla k nemu, pohladkala ho. Zakňučal, pritísal sa k nej a bol by iste rád pobehol za ňou, ale ona ho z retiazky nedoviazala. Po niekolika krokoch jej niečo teplé kvaplo na lýtka. Zastala, obzrela sa. Po nohe jej stekala mast. Vrátila sa k domu a vtedy vyšla na sieň aj mať.

— Prečo si sa vrátila? — spýtala sa mať.
— Niečo si zabudla?

— Z košíka kvapká mast! — povedala Kristína.

Zložila košík na zem a obidve ženy sa k nemu zohli. Mať chytilla hlinenú misu s haluškami za uši a zodvihla ju. Ako ju obzerala, odpadlo z misy dno a halušky sa vysypali do prachu a piesku.

— Ale sme vykonali! — zaúpela mať.

— Čo teraz? — spýtala sa vyšlakane Kristína.

— Prines čistú misu!

Odbehla, priniesla čistú misu. Obidve začali zo zeme náhľivo naberať halušky lyžicami a kládli ich znova do misy. Mast sa roztekala, halušky sa zbili dokopy a na spodne sa prilepili piesok, skalky a kúsky zeme. Hocijako ich ženy ofukovali, pritrafilo sa, že na haluškách zostala trocha špin. Mať zalamovala rukami a potom sa zrazu usmiala a rezignovala. Pomiešala halušky, potlápkala ich lyžicou a veselo pozrela na dcéru.

— Hádam chlapci prepáčia! — povedala. — Ponáhlaj sa a dajako sa vyskovor!

Kristína prikývala a vychytilla sa z domu dlhými krokmi. Nebola posledná. Za obcou dobehla dve vrstvovníčky. Hanu Švandovú a Zuzu Gunárovú. Rozprávali sa, klebetili, ohovárali, zdôverovali sa a chichúňali. V spoločnom rozmare sa im cesta rýchlo miňala. Po hodine chôdze na krížnych cestach Uvráte sa s bedákaním a lútostou rozišli tromi smermi. Kristína osamela a vtedy sa jej prudko rozbúchalo srdce. Čím väčšinu sa bližila ku koscom na zadných lúkach Pod Uhliskami, tým

neprijemnejšie ju rezal košík na chrbte, svrbela spotená pokožka a pánila rozhorúčená tvár. Bude tam aj on? Bude tam, alebo na inej lúke? Zavolá na ňu, prihovorí sa jej? A čo mu odpovie? Ako mu odpovie...? Nevydržala. Zhadila košík z chrbta a v jarku sa poriadne celá vyumývala. Ulavilo sa jej, ba aj ľahšie krácelo. Medzi kriakmi sa zjavili prví kosiči v bielych košeliach. Zdravila ich, kosiči veselo odpovedali. Iní už sedeli pod stodolami pri fruštiku, alebo kovali kosi v chladku košačích liesok. Tu sa už začína jeho lúka! A na lúke... Hej, je to on! Vyzliekla si košelu a kosi holý do pol pásu. Vedla jeho brata Ruđo. Hned pri ceste starý...

— Pánboh pomáhaj! — zaželala.

— Pánboh uslyš, Kristína! — odpovedal starý Srok.

Kristína pozrela úchytom aj na Mateja, ale ten len na chvíľu obrátil k nej hlavu a kosi dalej. Rudo jej však kývol, usmial sa na ňu a potom prekvapene pozrel na brata Mateja.

— Čo dobrého nesieš, Kristína? — spytal sa starý Srok.

— Halušky s bryndzou!

— Sem ich daj!

— Nemôžem!

— Ech, aká si skúpa! Aspoň okoštovať daj! — dobiedzal starý.

— Možno by vám nechutli! — zasmiala sa.

— Ej, veru si skúpa! — smial sa starý a už pridľho ostril kosi. — A našu Milu si nevifela?

— Nie, nevidela! Ale za mnou sa vali celý kŕdel žien.

— Dajako už vydržíme!

— Do videnia!

sa smutne a skleslo usmievala. Nevišli si, že jej je smutno?

— No, no, no, mládenc! — zahriakol synov otec. — Dajte je už pokoj!

Kristína naliala do pohárikov pálenky, ponúkla ich a chlapci vypili. Stŕpila iba vtedy, keď sa pribrali jesť halušky. Prvé priam zhličili, ďalšie žuvali a neskôr ich iba omieľali v ústach. Raz jeden, hned druhý či tretí vyplával pred seba kamienok alebo zemitu smietku. Pozerali prekvapene na seba a nebadane poškulovali aj na Kristínu.

— Ty si varila? — odvážil sa Samo.

— Ja, — priznala sa. — Prečo?

— Len tak!

Otec zaodhal, utrel si do obrúška mastné ústa, ale to len preto, aby skryl nezbedný úsmiev.

— Nauči sa ona, všetko sa naučí! — ozval sa otec. — Len jej treba dať čas a pokoj... Príde dievča na svoje, ani sa nenazdráte...

— Varila si halušky s bryndzou? — zabfdoval Valent.

— No a? — povedala príkro Kristína a začala sa pajediť. — Nepačia sa ti, nejedz!

— Ved' ja nič! — zasmial sa Valent. — Len som si mysel že si do nich primiešala maku, — vypreskol smiechom, — Keby však maku ako maku, maku pomlečného, ale to je akýsi tvrdý mak, skamenený...

Kristína sa obrátila k chlapcom chrbtom. Aj sa hnevala, aj jej bolo do smiechu.

— Naozaj tvrdý mak, — podporil brata Samo. Skrípe beťár, medzi zuba-mi...

— Božetimi! — ozvala sa Kristína. — Ste vy len rozmaznanci! Možno sa

ženám. Mať sa opäť pobrala domov skorej. Kristína s Valentom ponosili baby bližšie k stodole.

Dnes ešte prenocujeme tu, — povedal Martin Pichanda dcére, — ale ráno nás už nájdete na druhej lúke. Potrafis?

— Hádam!

— Teraz sa môžeš pobrať domov aj ty!

Kristína pozrela vďačne na otca a začala balíť veci do košíka. Chlapci rozložili oheň a pustili sa do varenia večere.

Kristína sa poberala z lúk za vidna, ale už v neskorý podvečer. Kráčala hodnú chvíľu lúčnym chodníkom a odrazu zastal pred ňou Matej Srok. Ciela na neho prekvapene, potom sa usmiala. Usmial sa aj on.

— Kosisko som zlomil, — povedal.

— Musim zísť domov po nové. Môžem s tebou?

Kristína prikývala. Matej Srok ju chytil za ruku a zláhka potiahol do hustyjšieho krovia. Neodporovala. Matej ju privinil k sebe, tuho ju objal a väšnivo jej šepkal do ucha:

— Nemohol som vydržať, aby som sa ťa nedotýkal. Aj kosisko som zlomil naschvál a čakám ťa! Hodinu ťa čakám a vydržal by som aj dve, aj do rána. Moja, moja!

Kristína sa v akomisi prijemnom, závratnom ošiali poddávala Matejovi, až sa mu oddala a celkom oddala. Do hustých lieskov, do ich štíhlych dreiekov a rozkořených koreňov sa vklínovali lúbostné stony a vzdychy. Až po hodine sa Kristína a Matej spomáhali, vychytili a behom pustili do

PETER JAROŠ

Tisícročná včela

Kresba: K. Iwanicka

— Do videnia, Kristína!

Vklzla medzi liesky a medzerou sa ešte raz vŕavo obzrela. Matej kosiol obrátený chrbtom k nej a ani mu na um nezišlo, aby sa obzrel. Zhlboka si vzdychla a opäť sa pohla. Podišla ešte kúsok a bola pri svojich. Privítali ju pokriokom a kývaním. Usála sa pri stodole a čakala, kým dokosila radky. Prekvapilo ju, že skosili už skoro tretinu lúky. Mať bude mať radosť. Keď sa pohli k stodole, začala rozbalovať fruštik.

Otec a bratia prišli ustati, ale veseli. Od tretej ráno sa pasovali s kosami, trávou, mraveniskami a v machu ukrytými skalkami. Ich svaly si iba postupne zvykali na nový, nezvyčajný druh pohybov pri kose. Zalievala ich horúčka, svrbelo pod kožou. Pobolievali ich tie šlachy a kľby, ktoré počas roka nevelmi namáhali. Akoby sa boli iba teraz, pri kosení, zjavili v tele. Odrazu sa ozvali, ohlásili pichaním, tichou a vytrvalou bolestou. Dlane im špeli od neustáleho trenia o kosisko, na niektorých miestach napuchli vodnaté mozole. Tvarne mali však veselé, oči usmiate, a keď sa len tak akoby mimochodom pozreli leťmo ponad plece na skosený kusisko lúky, telo sa im naplo a nadulo hrdostou. Požartovali s Kristínnou, doberali si ju. Videla si Mateja, videla? Iste sa išiel pretrhnúť pri kose! Možno sa aj pretrhol, keď videl, že sa bliží! Kristína neodpovedala, len

trocha zeme či piesku z mlynského kamena dostala do mýky a už robíte také rozgrácie! Akoby som bola ja na vne, na mlynára nadávajte! Vari som mala mýku prežuť, skôr ako som ju použila?! Ho! Há! Vy mudrci!

Neprotestovali, ale chichúňať a žmurkať na seba neprestali. Halušky pojedli, ba misu ešte do čista chlebom povytierali. Iba teraz sa Kristína začala usmievať, lebo jej stále matala v hlave jediná veta: „Keby ste vy vedeli, čo ste pojedli, keby ste len vedeli!“ Usmievala sa, usmievala, ale slovka nemukla. Chlapci sa po fruštiku vyvalili to trávy a halušky zapojili teplými obarkami s mliekom. Grigalo sa im, zdúvalo ich, napínalo, ale s úľubou sa búchali po bruchách a začali si pochvalovať, ako dobre sa nadjeli. Po polhodinovom oddychu sa chytili kováč kosi a Kristína sa pustila do ochravania skosenej trávy. Rozhadzovala ju a formeovala do veľkých kozličkov. Ani nezbadala, keď prikvetla mať. Pozdravila sa s chlapmi, pochválila ich, že veľa skosili, a potom sa nebadane pritmolila k dcére.

— Zjedli? — šepla.

— Kristína prikývala a len sa usmievala.

Materi sa ulavilo. Schytilla hrable a hned sa pustila do hrabania.

Pracovali celý deň. Hrabali, obračali seno, a keď uschlo, pokládali ho poobede do báb. Chlapci dokesili a pomohli

mov. V noci sa stretli zas. Len čo unavená mať zaťahla a tvrdzo zaspala, už Kristína otvárala svoje okienko a svalnatý Matej liezol ceze dovnútra tak nedočkavo, že div chalupu nerozti-sol. Tej noci si Kristína a Matej slúbili, že sa na jeseň isto-iste zoberú. Tú istú noc sa stala aj nečakaná galiba. Okolo polnoci začal horieť malý obecný plevieneč a od neho sa chytilo poloprázne obecné humno a bujačia-reň. Zatial čo sa Matej Srok zadúšal v Kristínej izbietke od lásky, na námesti pred bujačiarňou sa rozkrícal a roztrúbil obecný vartáš Petrec. „Horí, horí, horí!“ — Vynáčení ludia sa zviačali s vyhriastych posteli a pomohli starým hasičom vytiahnuť a zapojiť striekačku. Obecný sluha a bubeník Krochák s obecným pastierom Moravcom, s obecným krmičom a vartášom Petrecom poodvážovali štyroch obecných bujakov a odviedli ich do bezpečia. Striekačka začala striekat a ludia, väčšinou ženy, deti a starci, pomáhali hasiť aj vedrami. Hodiny ubiehali. Bolo bezvetrie, väčšia škoda nehrizoila, ale prví kosi z lúk začali dobiehať už okolo pol druhej. O druhej bola obec plná chlapcov. Nechali kosy, riad, stravu i odev na lúkach a mnohí dobehli len v košeliach, spodkoch a bosí. Okolo šiestej rano sa podarilo požiar whasíti. Všetci sa radovali, že zhoreli iba obecné staviska, ktoré vospolok znova rýchlo postavia.

Na prahu nového školského roku

Skončili sa letné prázdniny, tento rok výnimočne dlhé, obdobie zasluženého odpočinku žiakov základných a stredných škôl. Po výse jedenásťročnej prestávke strávenej na rekreáciach, táborech a iných formách oddychu, školské budovy opäť ožili detskou vratou. 1. septembra sa v celej krajine zase rozcengali zvončeky, aby zahájili nový školský rok 1981/82. V opustených laviciach zasadlo vyše 6 mln žiakov, plných súl, elánu a chuti do práce. Teraz pôjde len o to, aby ich dôvera vo vlastné sily neopustila, aby v tejto chuti do práce a usilovnosti vytrvali po celý rok.

Nový školský rok na Spiši a Orave začala aj niekolikostolenná skupina mládeže navštievajúca hodiny slovenského jazyka na základných školách a v jablončskom lyceu. Nebude od veci priopomenút, že na Orave sa slovenčina vyučuje: v Dolnej Zubrici, Hornnej Zubrici (škola č. 2), Pečvalku (škola č. 2), Malej Lipnici (škola č. 1), Pravarovke (škola č. 4), Chyžnom (škola č. 2), Jablonke (škola č. 2), ako aj vo Všeobecnovzdelávacom lyceu v Jablonke. Zase na Spiši vyučovanie materčiny prebieha už tradične v ško-

lách: v Novej Belej, Krempachoch, Jurgove, Repiskách, Nedeci, Kacvíne a Vyšných Lapšoch.

Takto bolo donedávna. Totiž spišskí krajania zaznamenali tento rok pekný úspech, keďže k uvedenému zožamu pribudli ďalšie štyri školy — v Čiernej Hore 1, Čiernej Hore 2, Tribši a Lapsanke — v ktorých sa na slovenský jazyk v tomto školskom roku zapísalo po prvý raz vyše 100 žiakov (ich mená sme uverejnili v júlovom čísle Života na str. 11). Predpokladáme, že noví školáci akiste s nedočkovosťou a pochopitelnou zvedavosťou prekračovali 1. septembra školský prah. Zároveň dúfame, že vytrvajú vo svojom predsa vyznávať svoju rodinu reč, že sa usilovne pustia do študovania slovenskej gramatiky a pravopisu, dejín a literatúry a napokon, že sa nezabudnú pochváliť svojimi úspechmi v učení v listoch do redakcie Života, ako to robia žiaci z ostatných škôl.

K tejto vytrvalosti a usilovnosti sú povinní povzbudzovať žiakov predovšetkým rodičia, ktorí by mali prebúdať v nich záujem a lásku k rodnej

reči. Na nás všetkých, ale najmä na rodičov sa spočíva zakladná povinnosť výchovy mladého pokolenia v krajskom duchu, ktorému bez obáv budeme môcť zveriť našu budúenosť, budúcnosť našej krajskej organizácie. Príklad krajanov z Malej Lipnice a nopoledne z Čiernej Hory, Tribša a Lapsanky dokázal, že si túto povinnosť dobre uvedomujú a súčasne vyvrátili ešte jeden mýtus, že po tak dlhej prestávke vo vyučovaní rodnych jazykov nie je už možná obnova tejto výuky na spišských a oravských základných školách. Práve naopak. Vysviatio, že mládež, keď sa ju k tomu umne viedie, prejavuje záujem o rodny jazyk a treba len trochu organizačného úsilia, aby tento záujem vyústil vo formálnych prihláškach žiakov a potom v konkrétnom vyučovaní.

Preto keď už nie teraz, tak na budúci školský rok by vsetci krajanskí rodičia mali využiť možnosť výuky materinského jazyka v miestnych školách a priblížiť svoje deti na toto vyučovanie. Ide najmä o tie obce, kde sa slovenčina ešte stále nevyučuje, teda na Spiši — Fridman, Falštin, Durštin a Nižné Lapše, zase na Orave — Pečvalník, Oravka, Veľká Lipnica, Harkabuz, Podsrnie a Podsklie. Hodno sa nad tým zamysliť!

Podobne ako žiaci, 1. septembra začali nový školský rok tisíce učiteľov, medzi nimi aj skupina slovenčinárov na Orave a Spiši. 24 z nich boli tohto roka, podobne ako v minulých rokoch, na jazykovom kurze v Bratislave. Svoje skúsenosti a poznatky z tohto kur-

zu akiste využijú v každodennej práci so žiakmi, na hodinách slovenčiny. Budú sa iste snažiť odovzdať im ēo najväčie vedomosti a vychovať ich na mûdrych, statočných ľudí. Práca pedagógov nie je ľahká. Školy sa boria s rôznymi nedostatkami, chybujú o. i. učebne a zariadenia, príručky a učebné pomôcky. Tento rok napr. mala výjist nová učebnica slovenčiny pre 4. triedu. Žiaľ, nie je ēste vytlačená a vyjde na budúci školský rok. Okrem toho bola zadaná do tlače učebnica pre 2. triedu a súčasne sa pracuje nad ďalšou — pre 5. tr. Obe však majú výjist až v školskom roku 1983/84. Výmena učebníc mala by postupne zahrnúť všetky ročníky. Kladieme túto vec na srdece školským orgánom. Na druhej strane však tažko pochopí, prečo dodnes nie sú vykúpené pekné nové učebnice slovenčiny pre 6. a 7. tr., vytlačené v rokoch 1976 a 1977. Po 300 vytlačkach týchto učebníc leží v knižnom sklede v Bielostoku. Školské vydavateľstvo predsa informovalo o týchto učebniciach Kuratórium v Nowom Sáči a inšpektorov zodpovedných za vyučovanie slovenčiny na Spiši a Orave!

Nový školský rok sa tak isto spája sa zahájením druhého v poradí ročníka kurzu češtiny v Zelove, ktorý, dúfame, bude tento rok úspešne pokračovať.

Všetkým učiteľom želáme v novom školskom roku veľa úspechov v ich ľažkej, zodpovednej práci a mnoho radości zo svojich žiakov, zase detom príjemné chvíle v škole a same dobré známky.

J.S.

Mundial 82

PRED POSLEDNÝMI PREKÁŽKAMI

Tohoročná futbalová jeseň bude veľmi zaujímavá. Čakajú nás totiž posledné stretnutia v kvalifikačných skupinách o postup na majstrovstvá sveta vo futbale, ktoré sa budú konáť na budúci rok v Španielsku. Vo väčšine skupín práve tieto stretnutia rozhodnú o účastníkoch Mundialu 82.

V VII. kvalifikačnej skupine, v ktorej hrá Malta, NDR a Poľsko, sa 10. októbra uskutočnilo odvetné stretnutie Poľska a NDR s Maltoiu, ktoré však hre vyhralo Poľsko 3:2 a zabezpečilo si už postup na majstrovstvá sveta. Do konca kvalifikácie v tejto skupine zostali ešte dva zápasy v novembri — Poľsko a NDR s Maltoiu, ktoré však už nebudú o ničom rozhodovať. Pre zaujímavosť pripomeňme tabuľku predtýmito zápasmi:

1. Poľsko	6:0	6:2
2. NDR	2:4	4:5
3. Malta	0:4	1:4

Pri tejto príležitosti chceme zároveň predstaviť aspoň stručne oboch súperov poľských futbalistov.

Futbalový zväz NDR vznikol v roku 1948 a o tri roky neskôr sa stal členom Medzinárodnej futbalovej federácie FIFA. Má 4730 klubov, ktoré zdržujú vyše 486 000 futbalistov. K najväčším doterajším úspechom reprezentatívneho družstva patri o. i. účasť v X. majstrovstvách sveta (1974) a vybojovanie zlatej olympijskej medaily na OH v Montreale (1976) a dvoch bronzových na OH v Tokiu (1964) a Mnichove (1972).

JAN KACVÍNSKY

Ako som už spomenul, futbalisti na Malte predstavujú pomerne nízku úroveň a sú v VII. skupine najslabší. Možno ich však pochváliť za veľkú ambicioznosť a za to, že sa nevyhýbajú konfrontácií s najlepšími. V posledných rokoch však dosiahli niekoľko pozoruhodných výsledkov, napr. víťazstvo 2:0 s Gréckom a minimálna prehra s majstrom sveta NSR 0:1.

JAN KACVÍNSKY

naša foto-hádanka

Naša snímka predstavuje známeho poľského kabaretného speváka, držiteľa mnohých cien, o. i. z festivalu poľskej pesničky v Opole a ďalších. Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 7/81 sme uverejnili snímku znamenitého amerického filmového herca Kirkha Douglasa. Knihy vyžrebovali: Maria Lipovská z Krakova, Jan Koval z Katovic a Emília Krogulecová z Varšavy.

ON A ONA

O.L. Zaujíma ma otázka spoločenskej výchovy detí. So záujmom som prečítala príspevok v minulom čísle. Mohli by ste rozšíriť túto tematiku?

Další prejavom úcty k starším ľuďom je dávať im prednosť vo dverách a v sáde, čo má dieťa poznat a v praxi uskutočňovať ešte v predškolskom veku. Zároveň odúčajme dieťa skákat dospelym do reči.

Od chvíle, keď dieťa začína jest samo, usilujme sa mu všetepiť zásady slušného stolovania. Postupne ho zaúčame jest lyžičkou, potom vidličkou atď., aby v šiestom roku vedelo dobré zaobchádzať s príborom. Začážeme mu hrať sa s jedlom, mláskat, sŕkati,

ako aj sadať si k jedlu špinavé a neupravené. Prestierame mu tak ako dospelým.

Matka väčších synov — už od 10—12 rokov — môže od nich vyžadovať galantnosť. Už jej majú uvoľniť pohodlné miseto v kresle, pri spoločnom obedu nezačať jest bez nej, nechat ju ist po svojej pravici, pomôcť jej niesť balíčky, pomôcť obliecť kabát atď. To isté majú matke z titulu pozornosti k staršej osobe preukazovať dečery.

Toto všetko budú deti robiť celkom samozrejme, ak ich k tomu povedie matka, ale najmä otec svojim príkladom. Ak on nebudé preukazovať tieto základné pozornosti vlastnej žene, potom sa matke ľahko podarí vystopovať zdvorilostné návyky u detí. Samozrejme, aj matkino správanie k otcovmu ovplyvňuje správanie sa detí.

TETA DORA

JAROSLAV BEDNÁŘ

Tiché jsou lesy

Tiché jsou lesy, podzim v nich žije.
Rvavý vichr zeleného leta ochoří.
Po modrému toku řek oči hledají je —
barevnou naši lásku — brdské pohoří.

Do lesů do skal slunce se opírá,
blouznivý jas v očích s výhledy do šíra
přibližuje dálky a oště kreslí
hřebeny horské, aby mraky nesly.

Hýřící barvy věnčí modravých tišin klín.
Vichry snad vědí, proč bronzy lesů stráslý?
Nad propastmi oči naše žasly,
a proč ses bála hledět do hlubin?

Děsi tě hľoubka, výška tě děsi,
mazlivým dechem k nám mluví lesy.
Znás hlubin lesních ticho bezhlásé,
znás jasu vteřiny, rozené na krásu.

Pod mladým smíchem roztoužené chvění,
tvé černé vlasy leží mi na rameni.
Zázračný velký mír jde horami,
nebesa tak čistá a hľoubka pod námi —

Kresba: K. Iwanicka

LIDÉ

ROKY

UDÁLOSTI

ZÁŘÍ – SEPTEMBER

1.IX.1939. Za svítání vtrhlo hitlerovské Německo bez vypovězení války na území Polska a tím začalo druhou světovou válku. Proti přesile a převyšující technice nepřátel a bez rozhodné pomoci ze strany Francie a Anglie osamocená polská armáda bojovala do 5.X.1939. Válka, zahájená agresí proti Polsku, rozšířila se na celý svět a skončila se 2.IX.1945. Zúčastnilo se ji 61 států ze 67 ve všech světadílech, jejichž obyvatelstvo tehdy činilo 80% všeho lidstva na Zemi. Přinesla národní obrovské ztráty a zkázu, vyžádala si životy zhruba 55 milionů lidí, asi 35 milionů bylo raněných nebo zmrzačených. Polsko ztratilo zhruba 6 milionů obyvatel. Výsledkem války bylo rozšíření a poražení fašismu. Třetí říše, zosobňující německý imperialism, zodpovědný za rozpoutání dvou světových válek, zmizel z mapy Evropy. Vítězství nad fašismem přineslo vznik silného společenství socialistických států.

1.IX.1944. Vrcholný orgán národněosvobozenecího boje na Slovensku — Slovenská národní rada, na svém prvním legálním zasedání v sídle SNP — Banskej Bystrici, vyhlásila obnovení Československé republiky a převzala zákonodárnou, vládní a výkonnou moc na osvobozeném povstaleckém území.

3.IX.1791. Narodil se Jan Svatopluk Presl, zakladatel české přírodovědy (zem. 6.IV.1849 v Praze).

7.IX.1901. Narodila se Jarmila Glazarová (vl. jménem J. Podivinská), významná česká realistická spisovatelka, nositelka Čs. mírové ceny, laureátka státní ceny, Rádu práce, národní umělkyně (zem. 20.II.1977).

8.IX.1841. V Nelahozevsi nad Vltavou se narodil významný český hudební skladatel Antonín Dvořák (zem. 1.V.1904 v Praze).

8.IX.1944. Počátek bojů o Dukelský průsmyk. V září po těžkých bojích sovětská armáda, jejíž součástí byl 1. čs. armádní sbor v SSSR, osvobodila Duklu.

9.IX.1944. Bulharský lid povstal a svrhli fašistickomonalistický režim. Svátek osvobození Bulharska.

15.IX.1811. Narodil se významný český hudební skladatel Jan Nepomuk Škroup, autor hudby hymny Kde domov můj? (zem. 18.XI.1865).

17.IX.1891. Ve Vídni zemřel Jozef Petzval, významný slovenský fyzik a matematik, který vynalezl fotoobjektiv a zdokonalil dalekohled (nar. 6.I.1807 ve Spišské Belé).

18.IX.1931. Počátek japonské agrese na severovýchodní Čínu a vytvoření v okupovaném Mandžusku loutkového státu Mandžukuo v čele s býv. čínským císařem Pu I.

22.IX.1791. V Newington Butts u Londýna se narodil významný anglický fyzik a chemik Michael Faraday. V 1831 objevil elektromagnetickou indukci a v letech 1833–34 zákony elektrolýzy (zem. 25.VIII.1867 v Londýně).

22.IX.1811. V Rakši (okr. Martin) se narodil Michal Miloslav Hodža, slovenský politik, štúrovský básník, filolog, jeden z vůdců slovenského povstání v letech 1848–49 a organizátor hnutí za spisovnou slovenštinu (zem. 26.III.1870).

24.IX.1821. V Laskově-Gluchách u Radzynia se narodil Cyprian Kamil Norwid, jeden z nejvýznamnějších polských básníků, dramatický spisovatel, prozaik, sochař, malíř a grafik (zem. 23.V.1883 v Paříži).

24.IX.1821. V obci Martynówka se narodil Ludwik Waryński, významný polský revolucionář, zakladatel a vůdce Prvního proletariátu — první polské dělnické strany, která vznikla 1.IX.1882 (zem. 13.II.1889 v Švýcarsku).

25.IX.1906. V Petrohradě se narodil Dimitrij D. Šostakovič, jeden z nejvýznamnějších sovětských hudebních skladatelů.

25.IX.1916. Zemřel Julius Fučík, český hudební skladatel (nar. 18.VII.1872).

25.IX.1941. V Londýně vznikl Národní výbor svobodné Francie v čele s gen. Charlesem de Gaullem.

27.IX.1331. U vesnice Płowce, ležící u cesty Radziejów — Brześć Kujawski, vojsko polského krále Vladislava Lokýtníka porazilo křižáky, kteří vpadli do Polska. „Malopolská ročenka“ uvádí, že v bitvě padlo na 20 000 křižáků.

28.IX.1864. V Londýně K. Marx a F. Engels založili První internacionálu.

29.IX.–18.X.1921. Italsko-turecká válka, zakončená podepsáním míru v Lausanne. Turci se zreklo svrchovanosti nad Tripolisem a Cyrenakou, jimž Itálie po záboru 4.XI.1911 vrátila starořímský název Libye.

30.IX.1938. V Mnichově se po anšlusu Rakouska odehrálo další jednání evropské tragédie. Adolfa Hitlerovi, podporovanému Mussolini, byla se souhlasem západních „spojenců Čech“ — Anglie Chamberlaina a Francie Delavara a Bonneta — dána možnost rozdělit Československo.

30.IX.1941 — I.1942. Odehrávala se jedna z největších bitev druhé světové války — bitva o Moskvu.

Úroda

JÁN SMREK

Úroda tohto leta krásna bola
a ja som hľadal a bol dojatý:
ako tvár slnka boli paradajky,
ol broskýn chytali ma závraty!
Aj zemiak zmohutnel, aj kel, aj dyne,
čerešní bol, bol marhulek!
Zem ako gazdiná i ako lekár
i kŕmi ťa, i poľáva ti liek.
Od plodov jej, čo denne na trh nesie,
neviem ja oči svoje odtrhnúť,
či vlastne srdce: srdce vníma viacej,
ono vie, kde je život, kde je smrť.
Na trhu, na kilá kde život vážia,
čo je to paradajka? — maličkost.
No miň dnes zemiaky a mrkvky blažia
viacej než diamant a iný skvost.
Fazulka! — láska moja zelenkavá!
Ty však k nej smotany daj, kravička!
Bárs by bol človek otrok, zeme sláva
dvíha ho na křídla jak konička.
Dážď nebí, zeme hlina, láska slnka
— vieš, človek, kde je tvoja nádhera?
Blaženosť? — To je strom, háj, roľa, lúka
aj vinica, keď šťastne dozrela.

slovník Života

POLSKY SLOVENSKY ČESKY

Samohlásku ä píšeme len po spoluľáskach b, m, p, v, a to v slovách: zriebä, babä, holúbä mädlit (klobúk v ruke); mäkký (a v odvodeninách, ako obmäkkíť, odmäk a pod.) mäso (a v odvodeninách, ako mäsiar, mäsožravec a pod.), mät (mnem ruky) omäť (ominat), mäta (zelina), najmä, pamäť, smäď, zmäťok, pomätený, Demänovské, jaskyne, päť, päť, naspäť, väčší, vädnút, väz, väznička, zväz (Zväz sovietských socialistických republík — ZSSR), zväzovať, zväzok, obväz, záväzok, úväzok a všetky odvodeniny od tých slov. To platí aj pre slová: deväť, hovädo, svätý, Svätopluk, nevädza, rukoväť, (ale rukoviatka), odkväcnut. Ale pozor: píšeme med, medovník, med (kov), medved, veža, kečka, kerovať, kadiť, rybaci. Samohláška ä sa vyslovuje ako otvorené široké e, ale neurobíme chybu, ak ju vyslovíme ako obyčajné e: meso, pet, naspeť, deveť, obvez a pod.

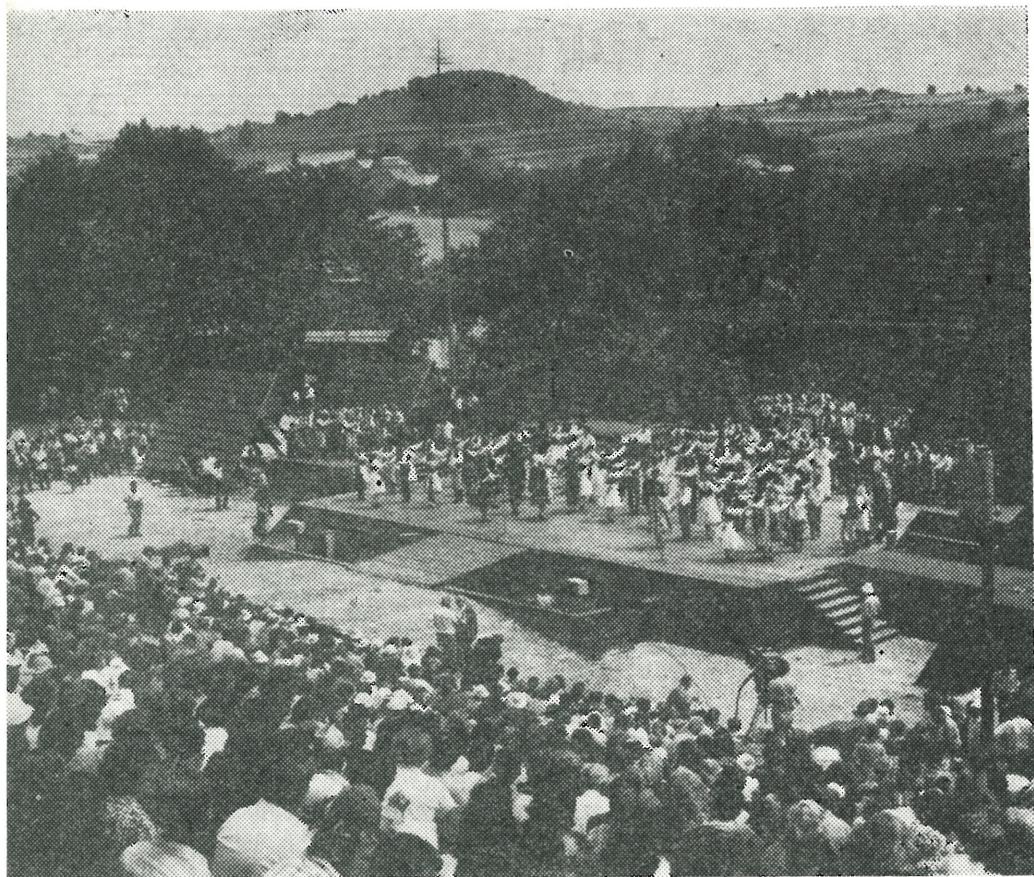
Pre slovenčinu je veľmi dôležité dodržiať aďlne, vokáne a mäkkéne.

koltun	zlepnená štica,	slepene vlasy,
koltuneria	filister	šosák
kolysac	malomeštiactvo	šosáctví
kolysanka	kolisať	kolébat
kolyska	uspávanka	ukolébavka
komandor	komiska	kolébka
komar	komandér	komandér
komasacea	komár	komár
	komasacia	komasace

kombajn	kombajn	kombajn
kombatant	bojovník	bojovník
kombinacia	kombinácia	kombinace
kombinator	podfukár	podfukář
kombinezon	kombinéza	kombinéza
kombi-	zostavovať,	sestavovať,
nowac	špekulovať	spekulovať
komedia	veselohra	veselohra
komediant	komediант	komedian
komedio-	spisovateľ	spisovateľ
pisarz	veselohier	veselohier
komem-	povel,	povel,
da	velitelstvo	velitelství
komenda	posádkové	posádkové
miasta	velitelstvo	velitelství
komendant	velitel	velitel
komendant	posádkový	posádkový
garnizonu	velitel	velitel
komenderować	komentár	komercia-
komentarz	komercio-	lizace
komercja-	nalizacia	nalizacia
lizacija	komfort	komfort
komfort	komik	komik
komik	komín	komín
komín	krb	krb
kominek	kominár	kominík
kominiarz	teplá čiapka	teplá čepice
kominiarka	starinárstvo	bazar
komis	komisár	komisař
komisarz	komisia	komise
komisár	parlamentný	parlamentní
komisácia	výbor	výbor

(85)

SPIŠSKÁ POD POL'

DETVA 1981. Náš súbor z Nedece v obrazoch zo svadobných obradov v scénickom programe a pri pampatkovom zábere tesne pred návratom domov

Snímky: A. CHALUPEC A F. LASUT

VITOJČE NAŠI RODNÍ SPOZA TATER

Na Dunajci pred historickým zámkom zo 14. storočia leží pekná obec Nedeca. Ludové povesti o pôvode názvov obci, niekedy aj od rozdielu skutočnosti pripravili mnohým slovenským dedinám a mestám zaujímavé príbehy.

Povest o vzniku Nedeca vedome porušila vedúca folklórneho súboru Miestnej skupiny Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov žijúcich v Poľsku Žofia Bogačíková. — „Mládež bude pokračovať našich snažení.“ A teraz už nie povest, ale skutočnosť vraví, že starodávne zvyky spišskej svadby si krajania v Nedeci s potomkami úspešne uchovávajú. A my, započívaní do styrobylých spišských piesní vravíme si: Krásca večne budživá!

Týmito slovami, ktoré sme prevzali zo scenára folklórnych slávností, privítali náš súbor z Nedece na Detve pod Poľanou, ktorý teda predvedol tradície spišskej svadby.

Folklórne slávnosti v starobylej Detve pod Poľanou majú už za sebou 16 rokov života a patria medzi najdôležitejšie folklórne festivaly na Slovensku. Tohto roku mali neobvykle bohatú náplň a pre-

biehali od 20. júna do 13. júla za účasti srdcenná s vyše 1200 učinkujúcich z rôznych folklór OZS Matyňskych skupín, súborov a sólistov z celého Slovenska. Ich program zaopätra a hrňoval mozaiku piesní, hudby, tancov a neprestajné scénických obrazov zo života slovenského poskytovať ľudu a jeho kultúry. Osobitnú časť sláv všetkým venského ľudového umenia a ľudového hudobného nástrojov, súťažné programy ich výrobcov a hráčov na hudobných nástrojoch, spoločenské zábavy.

Náš súbor svedomie svadob ma písal odborným Bogačíkovým a na ochotničia júla a u nacvičova amfiteátru voľnej chvaly v cel spiskej s 13 minút. V tom, a šie, prišiel režisér J. roslav Š. Národní šová, kto

Opravidlo perlou, ktorá skrášnila pod polianske slávnosti, bol záverečný program nazvaný Stretnutie, v ktorom vystúpili českí a slovenskí tanecniči, hudobníci a speváci zo zahraničia. Na Slovensko prišli na pozvanie Oddeľenia pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v detvianskom amfiteátre ich srdcennú uvítala vedúca tohto oddelenia súd Anna Ištvánčinová. Ich vystúpenia sprevádzal po celý čas vrelý potlesk niekoľkotisícenného obecenstva.

Spolu v programe Stretnutie učinkovalo sedem krajanských súborov z Maďarska, Juhoslávie, Francúzska, Rumunska a Belgicka. Patril k nim aj súbor Miestnej skupiny KSČaS z Nedece, ktorý viedla krajanka Žofia Bogačíková. Počas celého pobytu na Slovensku sprevádzala ju 13 minút.

stává se i toto...

SOFIKO ZE SAMTREDIA. Je to osmileté děvčátko, všechny nadané a skromné, které žije v Gruzii. V městských šachových soutěžích poráží starší spolužáčky. Za malou šachovou hvězdou se jednou vypravil mezinárodní velmistr D. Bronštejn. Sofiko Tereladzeová se dlouho styděla, ale na konci se dala zlákat ke dvěma bleskovým partiím. „O výsledku zatím nic nepovím, ale musel jsem se hodně snažit, abych si v jejich očích nepošřámal reputaci,“ řekl šachový velmistr. Nutno uvést, že v Gruzii jsou četné šachové kluby, sekce a kroužky, že šachy hrají dospělí, starci i prvňáčkové.

ZA TLOUŠTKU AMERICKÝCH DĚtí MŮže TELEVIZE. Tvrdí to někteří psychologové, kteří zkoumají vliv televizních reklam na zdraví dětí. „Naše děti tráví před televizním obrazem

zovkou průměrně třicet hodin týdně,“ prohlásí Balfour Jeffrey, docent psychologie na univerzitě v Montaně. „Po celou tu dobu jsou bombardovány stovkami reklam, které v nich vzbuzují neodolatelnou hru konzumovat obrovské množství sladkých a tučných jídel.“ To je také podle Jeffryho důvod, proč je třicet procent amerických dětí obézních a návyklných k němcem, jako je cukrovka.

VOSKOVÝ SINATRA. Do největšího muzea voskových figurín na světě Stars Hall of Fame v americkém státě Florida přibyly nedávno další přirušky. Sbírku více než dvou set figurín hereckých hvězd a zpěváků rozšířil Frank Sinatra a Sammy Davis junior. Na snímku: maskérka upravuje jejich konečný vzhled.

RADIKÁLNÍ KÚRA. Angličan Ted Mitchell vážil sto šedesát kilogramů. Se svou váhou samozřejmě nebyl spokojen a snažil se všechny zhubnout. Stále se mu to nedářilo a tak se rozhodl, že zahájí radikální kúru podle rady svého nadřízeného. U lékaře si dal „zazdít“ ústa amalgamovou směsi a od té doby se živí jen tekutou stravou. Prý utěšeně shazuje přebytečné kilogramy.

REVOLUCE V LÍČENÍ? Někdo maluje na zdi domů, jiný na chodník. Švýcar Serge Diakonoff zase pomalovává obličeje. Na přání pomocí líčidel mění své zákaznice v kočku, harlekýna, strom života, motýla nebo tygřici. Součást doplňuje paruka. Namalování obličeje trvá několik hodin a Diakonoff mění obličeje k nepoznání. Na obličeji fotomodelky Miraldy namaloval jednou běžícího jednorožce. Nový módní křík je tu, otázka ale je, zda se ujmě...

ROGER MOORE, populárny „svätý“ z televízneho seriálu, ak aj James Bond umelecky pochylného, ale výnimočného seriálu o dobrodružstvách superagenta 007, chce bývať v Švajčiarsku. Práve začal vybavovať spojené s tým formality. Moore je Angličan a jeho terajším sídlom je kaštel grófstvá Buckinghamshire. Okrem toho je majiteľom vily v južnom Francúzsku a druhého Kalifornii. Roger Moore nebude prvým slávnym cudzincem, ktorý požiadal Švajčiarske občianstvo. Medzi filmovími milionárimi je Švajčiarsko veľmi populárne, nielen pre krásy krajiny a pokojné ovzdušie, ale — predovšetkým — pre neobvyklé liberálne daňové predpisy. A Roger Moore je veľmi bohatý, stále natáča nové filmy a zarába ďalšie milióny. Narodil sa ako syn obyčajného policajta z londýnskom predmestí Stockwell a začiatky jeho hereckej kariéry neboli najlepšie. Ale svetová kariéra a obrovský majetok mu vraj neprevráti v hlave. Je skromný, milý a veľmi zdvorilý. Ako sám hovorí, najradš

má dlhé žije, hráka čomu štihly a Taliansko majú tri manželky pod pap

LÉTAJICÍ riózní Slapské nář Kvě za zamysky na

4 SVADBA OL'ANOU

účasti
folkloru
celého
am za-
neov a
nského
č sláv-
iel slo-
dových
ogramy
ch ná-

la pod-
vys-
hudob-
Sloven-
ore za-
iskej a
srdečne
súdr.
t spre-
nieko-
tva.

nkova-
Maďar-
nska a
iestnej
viedla
celého
la ich

srdce-
náho
mocu vo
vraj zbožňuje svoju Luizu,
majú tri deti a klebetníci tvrdia, že
manželka drží krásneho Rogera pevné
pod papučou... Na snímke: Moore s
manželkou v Gstaad, kde chce bývať.

srdečná starostlivosť našich priateľov z OZS Matice slovenskej a výborná organizácia krajanského festivalu. Vzorná opatra a priateľstvo všetkých, ktorí sa neprestajne venovali nášmu súboru a poskytovali mu všestrannú pomoc. Im všetkým patrí naša najsrdečnejšia vďaka.

★

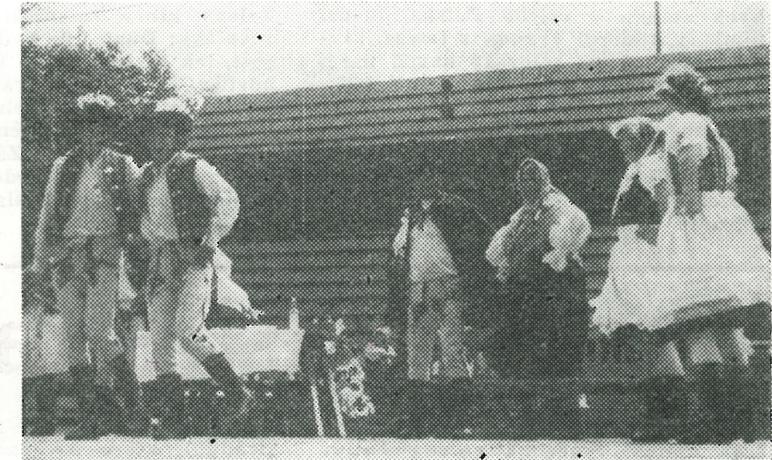
Náš súbor vystúpil s programom Spišská svadba. Môj redakčný kolega D. Surma písal o jeho prípravách na Detvu pod odborným a bdelým okom krajanke Ž. Bogačíkovej (Život, č. 8/81). Ale pripravy sa neskončili doma, v Nedeci. Naši ochotníci prišli na Detvu v pondelok 6. júla a už na druhý deň pokračovali v nacvičovaní — v telocevici ZDŠ a v amfiteatre — pred a poobede, ale aj vo veľnej chvíli. Vystupovali pred filmármi slovenskej televízie. Ich program ukazoval v celej kráse starodávne obrady na spiškej svadbe. Na Detve mali naň len 13 minút. Mohli teda ukázať iba výňatky. V tom, aby boli najkrajšie a najirečitejšie, prišli súboru s pomocou odborníci: režisér programu, zaslúžilý umelec Jaroslav Ševčík, PhDr Svetozár Švehlák z Národopisného ústavu SAV, Lýdia Mekešová, ktorá sa bezprostredne starala o sú-

bor. Produkciu programu mali na starosti inž. Ondrej Karkuš a Martin Čeman, asistentkou rézie bola prom. etn. Viera Kantárová. Krásnou odmenou pre nás súbor bol dlhotrvajúci potlesk divákov a zvlášt vysoké hodnotenie súboru odborníkmi, čím sa zaradil medzi najlepšie súbory na festivalovom programe Stretnutie.

Naozaj nič nezveličujem, ale nás súbor všetci vysoko hodnotili. Počul som mnohokrát počas pobytu na Detve, že to bol jeden z najlepších súborov, aké sme kedykoľvek poslali na festival pod Polanou. Zaradil sa medzi popredné krajanské súbory, najmä čistotou zachovanej ľudovej tvorby, dobrou prípravou a nadanostou učinkujúcich. Súbory, aké sme kedysi mali vo Vyšných Lapšoch, Kacvíne, Jurgove bud' v Jablonke... Priznám sa, že som to rád počúval a iste aj naši čitatelia si radi prečítajú tieto slová.

Krajanke Žofii Bogačíkovej a všetkým členom súboru z Nedeca a Novej Belej treba srdečne pogratulovať a podakovať za výsledky ich kultúrnej činnosti, za to, že dobre reprezentovali slovenskú národnostnú menšinu v Poľsku a jej kultúru, ktorú rozvíja naša krajanská organizácia.

ADAM CHALUPEC

LÉTAJÍCÍ TRABANT. Skutečná kuřízna nehoda, k níž došlo nedaleko Šapské pěšiny, vyfotografoval čtenář Květu z Prahy. Její příčina stojí za zamýšlení — způsobil ji obyčejný smyk na vlhké vozovce.

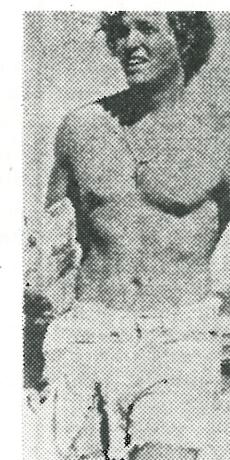
„PRVÁ DÁMA“ Spojených štátov, 57-ročná paní Nancy Reaganová, mala velké starosti po nasťahovaní do Bieleho domu. Totiž vysvitlo, že v prezidentskom apartmáne, ktorý má 19 izieb, nie je dosť miesta na nespocetné množstvo šiat, kožuchov, kabátov, topánok a ostatných podrobností zo šatníka paní Reaganovej.

First lady požiadala teda, aby apartmán inakšie zariadili. Izby, ktoré doposiaľ tradične patrili prezidentským deťom, zmenili na šatník paní Nancy. Ako vieme, Reaganove deťi sú už totiž dávno dospelé a nebývajú s rodičmi. Tak teda v spálni malej Amy Carterovej vybudovali veľkánske skrine. Sú v nich — ako sa klebetí — šaty a topánky, ktoré si paní prezidentova oblieka vo všedné dni. V susednej izbe, v ktorej sa Amy Carterová učila a hrala, sú tiež gigantické skrine, v ktorých sa nachádzajú šaty a topánky i kožušiny pre večerné a spoločenské udalosti.

Táto investícia vraj pohltila dosť značné kvóty a nepáči sa časti americkej tlače...

ELEKTRONICKÝ GRAFOLOG. Dnes již nikdo nepopírá, že výzkum rukopisu se stal skutečnou vědou. V sofijském Ústavu samočinných počítačov V.I. Lenina sestrujila skupina vědč

a studentů unikátní analyzátor AEP-1. Zkoumaná osoba piše na jeho panel elektronickou tužkou vety, které jí diktuje psycholog. Přístroj bude prokazovat služby lékařům a také kriminalistům a pedagogům.

STATOČNÝ TEDDY. Pred siedmimi rokmi lekári zistili u najstaršieho, 13-ročného syna Roberta Kennedyho strašlivú nemoc — rakovinu kostí. Vtedy chlapcoví amputovali pravú nohu.

Vysvitlo, že Teddy je neobvykle statočný. Nezúfal, zaťal zuby a bojoval so svojou invaliditou. Dnes, keby nie protéza, ničim by

sa nelíšil od ostatných dvadsaťročných chlapcov. Lyžuje, bicykluje a pláva. Je veselý a živý iným ľuďom. A chce pomôcť všetkým, ktorí one-mocneli na túto hrôzu vzbudzujúcu chorobu. Už pomáhal testovať nové protirakovinové lieky a teraz, každý utorok navštěvuje onkologickú kliniku u Bostone, rozpráva sa s nemocnými a

povzbudzuje ich vlastným príkladom: aj túto nemoc sa dá prekonať! Na snímke: Teddy Kennedy na pláži.

SMETI NA PÚSTI. Všade na svete majú tažkosti so stále väčším množstvom smeti. Kam s nimi?

V Saudskej Arábii je vec ešte pálčivejšia ako inde, keďže vďaka petrodolárom dovážajú množstvo tovarov z celého sveta. Pokial ide o odpady, zbavujú sa ich zatial najjednoduchším spôsobom, hádzú ich na skládky v pústi. A tak sa stáva, že napríklad pred bránou metropoly Džidda pri Červenom mori, žerú tavy aj papier a lepenku. Na okoli Džiddy vybudovali najväčšie letisko na svete, ktoré je plne využité iba v čase púte do Mekky, ale aj tak je dôležitou dopravnou križovatkou. Na haldach sa odzrkadlujú časy rovinutého motorizmu, možno na nich nájsť pokazené motocykle a autá. Zasa stovky vyradených autobusov lemujú cesty do Mekky. Mnohé z nich po malých opravách by mohli opäť chodiť.

**stáva sa
aj takto...**

Laureáti súťaže v Ustroni. Zľava: A. TRANDA, M. CHOJNACKA z Jaworzna, U. PARKITNY z Tychow, K. SKALSKI z Czechowic-Dziedzic, I. DOLĘWSKA z Varšavy a W. Gawełek z Wrocławia.

VI. SÚŤAŽ ČESKEJ A SLOVENSKEJ PIESNE

V dňoch 15.—18. júla t.r. sa v malebnom mestečku Ustroni nedaleko Tešína konala VI. súťaž českej a slovenskej piesne, organizovaná tamojším mestským úradom a Vojvodským oddelením kultúry v Bielsku Bialej za spoluúčasti o.i. Konzalátu ČSSR v Katowiciach a Československého kultúrneho a informačného strediska vo Varšave. Súťaže sa zúčastnilo vyše dvadsať spevákov a hudobno-speváckych skupín z celého Poľska, medzi nimi aj Andrzej Tranda z Lodže, ktorý reprezentoval zelovský obvod našej Spoločnosti. A. Trandu na súťaži sprevádzali: gitarista Janusz Siciński a huslista i klavirista Marek Stuczyński.

Štvordňové podujatie v Ustroni, na ktorom vystúpili pohostinne aj známi estrádni umelci z Československa, ma-

lo vcelku veľmi peknú úroveň, hoci súťažiaci — v súlade s pravidlami tohto festivalu — boli vlastne amatéri. Prvý cenu — Krištálovú lýru a Pohár velvyslanca ČSSR v Poľsku ziskal Wiesław Gawełek z Wrocławia, dve druhé miesta obsadili Iwona Dołowska z Varšavy a Krzysztof Skalski z Czechowice-Dziedzic a miesto tretie — Urszula Parkitny z Tychow.

Vystúpenie reprezentanta KSČaS zo Zelova, ktorý na súťaži predvedol dve pesničky: Dům, kde bydlí láska a Prší, prší, len sa leje... bolo úspešné. Porota udelila Andrzeju Trandovi osobitnú cenu za popularizáciu slovenského folklóru. K vydarenému vystúpeniu srdce bleshoželame. Zároveň dúfame, že na súťaže v nasledujúcich rokoch sa do Ustronia prihlásia aj speváci zo Spiša a Oravy.

Z porady OV KSČaS na Spiši

30. augusta t.r. sa vo Vyšných Lapšoch konala pracovná porada členov Obvodného výboru KSČaS na Spiši a výboru vyšnolapšanskej miestnej skupiny, venovaná o.i. pripravám k slávnostnému otvoreniu miestnej krajanskej klubovne, školstvu, kultúrnej činnosti spišského obvodu v jesennozimnom období, organizačným a iným záležitosťiam.

Po vyše šestročnom období sa konečne končí výstavba klubovne MS vo Vyšných Lapšoch. Sice zostało ešte hodne dokončovacích prác, práve na posledné týždne, ale ako uistil výbor miestnej skupiny — všetky budú načas zavŕšené. Preto aj mohli účastníci porady určiť konečný termín otvorenia tohto kultúrneho stánku na nedelu 27. septembra t.r. Zároveň pre zabezpečenie posledných prác a príprav k otvoreniu klubovne zhromaždeni ustáli osoby zodpovedné za ich splnenie a prerokovali program otváracej slávnosti.

Účastníci porady sa oboznámili s dokumentmi z rokovania predsedu ÚV Adama Chalupca o spolupráci našej Spoločnosti s Oddelením pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave a Československým ústavom zahraničným v Prahe. Vyjadrili spokojnosť s výsledkami rokovania a súčasne predstavili rad návrhov do budúcnosti, zameraných na rozšírenie tejto osonej a potrebnnej spolupráce.

V tomto kontexte sa hodne diskutovalo aj o potrebe rozvíjania kontaktov a kultúrnej i športovej výmeny v rámci spolupráce s pohraničnými okresmi na Slovensku. Ochotu nadviazať takéto styky prejavili krajania z Novej Belej, Kacviná, Vyšných Lapšov a ďalších miestnych skupín.

V súlade s pracovným plánom KSČaS na tento rok krajania prerokovali program podujatií v spišskom obvode za účasti folklórnych súborov a divadelných krúžkov zo Slovenska (z

Nižnej, Ružomberku a Liptovského Hrádku), ktoré by zahájili jesennozimnú sezonu kultúrno-osvetovej činnosti našej Spoločnosti. Zároveň konštatovali, že ochotnícke súbory zo Spiša ešte stále príliš zriedkavo vystupujú pred krajanskou verejnoscou, čo od novej sezóny musia MS a OV rozhodne zmeniť.

Začal sa nový školský rok. Zatiaľ ešte nie je známy presný stav žiakov navštievujúcich hodiny slovenčiny, hoci sa predpokladá, že o niečo stúpol (o školstve píšeme na str. 6). Na Spiši totiž príbudli ďalšie 4 školy, kde sa vyučuje tento predmet. To však neznamená — zdôrazňovali krajania — aby sme sa s tým uspokojili a zaspali na vavrinoch. Už teraz treba vyuviňať úsilie, aby sa na budúci školský rok mohlo začať vyučovanie slovenčiny aj v zbývajúcich štyroch obciach na Spiši — Fridmane, Faľštine, Durštine a Nižných Lapšoch. Zároveň je nutné — podľa mienky účastníkov porady — zlepšiť súčinnosť škôl s výbornymi miestnymi skupinami pre vytvorenie optimálnych podmienok výuky materského jazyka.

Na záver porady prerokovali krajania rad organizačných otázok. Rozhodli o.i., že sa pre nával polných prác a z úsporných dôvodov nebudú tento rok konáť tradičné vatkry. Diskutovali tiež o nutnosti zvyšovať vlastné príjmy pre potreby miestnych skupín, v tom aj členské príspevky. Všetci súhlasili, že členské treba zvýšiť, aj keď mienky o jeho výške boli rôzne. Na pléne ÚV rozhodli, že to má byť 20 zl ročne. V tomto kontexte nebude od veci poznávanie, že stúpne úloha a zodpovednosť pokladníkov MS. Mali by sme im všetci uľahčiť vykonávanie tejto neľahkej spoločenskej funkcie a sami bez vyzývania urovnáť si svoje členské povinnosti. Všetci, ktorí leží na srdci dobro našej Spoločnosti.

JÁN ŠPERNOGA

Patrí im vdaka

POKRAČOVANIE ZO STR. 3

DOMINIK GRIGLÁK

Narodil sa v r. 1930. Povolaním je rolník, má 8-hektárove gazdovstvo. Od roku 1948 aktívne pôsobí v MS KSČaS. Je tajomníkom ZO PZRS, členom hasičského zboru a dlhorodeným kapelníkom dýchovej hudby. Za aktívnu pôsobnosť pre rozvoj prostredia ho vyznamenali Striebornym križom za zásluhy.

— Rozhybať kultúrne dianie v našej obci nie je jednodúcha záleženosť. Ale napriek tomu stoji to za pokús, predovšetkým treba by bolo obnoviť činnosť folklórneho súboru a divadelného krúžku. A samozrejme — doložil — priali by sme si, aby Život vychádzal pravidelnejšie.

MILAN GRIGLÁK

Narodil sa v r. 1951. Povolaním je zámočník, pracuje v Rajóne verejných cest v Novom Targu a zároveň spoluhostí s otcem na 8,5 - hektárovom gazdovstve. Aktívne pôsobil v mládežnickej organizácii ZSM, bol tajomníkom MV. Od 1972 je členom KSČaS. Činne sa zúčastňoval práce pri výstavbe klubovne, o.i. organizovaním a zapájaním do práce mládeže.

ŠTEFÁN GRIGLÁK

Narodil sa v r. 1911. Povolaním je rolník, hospodáril na 15-hektárovom gazdovstve, dnes na dôchodku, pomáha synovi na gazdovstve. Bol organizátorom a spoluzakladateľom miestnej skupiny KSČaS. Dlhé roky pôsobil vo výbere urbáru.

— Aj ja som chcel mať účasť vo výstavbe klubovne MS, preto som sa snažil pomáhať podľa možnosti. Som rád, že už konečne bude otvorená.

JÁN KEDŽUCH

Narodil sa v r. 1925. Je rolníkom, má 10-hektárové gazdovstvo. Bol jedným z organizátorov a spoluzakladateľov miestnej skupiny KSČaS a folklórneho súboru. Bol členom dýchovej kapely a je pokladníkom hasičského zboru a obecného urbáru.

— Stal som pri zdrode našej Spoločnosti, spolupracoval som s najaktívnejšími krajanmi a po celý čas som sa snažil činne zápať do práce MS. Otvorenie klubovne považujem za úspech celej MS. Teraz, aby sa ľudia pevne chytili do práce a to nielen v našej organizácii, ale aj v celej krajine podľa zásady: menej hovorí, viac pracovat.

PAVOL GRIGLÁK

Narodil sa v r. 1927. Je rolníkom, má 6-hektárové gazdovstvo. Od roku 1947 je členom Kultúrnej spoločnosti. Je veliteľom dobrovoľníckeho hasičského zboru. Bol organizátorom viacerých svojpomocných prác a činne sa podieľal aj na práce pri výstavbe klubovne.

JOZEF KRIŠÍK

Narodil sa v r. 1940. Získal základné vzdelanie. Pracuje ako murársky majster a súčasne hospodári na 3-hektárovom gazdovstve. Od 1973 je členom KSČaS.

— Naša mládež sa akosi nemá k činu, ale dúfam, že odteraz bude mať všetky podmienky pre plnú seba-realizáciu. Chceli by sme taktiež, aby sa v klubovni pravidelne premietali slovenské filmy.

FRANTIŠEK SOLTÝS

Narodil sa v r. 1954. Študoval na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave slovenský jazyk a literatúru. Členom KSČaS je od r. 1970. V rokoch 1978—80 pracoval ako kultúrny inštruktor pri Obvodnom výbore na Orave. Činne a aktívne sa zapája do pôsobnosti MS, obetavo pracoval pri výstavbe klubovne MS.

JOZEF DRONŽEK

Narodil sa v r. 1933. Povolaním je rolník, hospodári na 20-hektárovom gazdovstve. Zameriava sa na chov jatočného dobytka. Od roku 1957 je

Valent Olejarčík,
starosta

Jozef Gronský,
starosta

Bonifác
Krišák,
družba

Záber zo spoločného stretnutia členov nedeckého súboru s vedúcim Výskumného oddelenia OZS MS, PhDr. Janom Siráckym CSc

S nímky: A. CHALUPEC

SPIŠSKÁ SVADBA POD POĽANOU

Na Detve vystúpil nedecký súbor v zložení: vedúca súboru Žofia Bogačíková, členovia — Halina Bogačíková, Žofia Bogačíková, Jozef Gronský, Emil Ivančák, Mária Krempaská, Bonifác Krišák, Helena Krišáková, Kristína Milaniaková, Helena Mondelová, Valent Olejarčík, Anna Pojedincová, František Pojedinec, JoAnna Schlegelová, Hubert Schlegel, Jozef Tatka, Anna Vyžkovská. Členovia hudby: Jozef Mirga z Novej Belej — primáš, Andrej Milaniak z Nedece — II. primáš, Marián Kalata z Novej Belej — husle, Ján Kužel z Nedece — harmonikár, Jozef Kužel z Nedece — kontrabas. Organizačným vedúcim zo strany Obvodného výboru na Spiši bol Jozef Bryja z Novej Belej. Predsedom MS KSCaS v Nedece je Michal Kužel.

Krajanky (zľava) Helena Krišáková, Anna Pojedincová, Mária Krempaská a krajan Andrej Milaniak

Na vysokej Poľane sa nielen spievalo a tancovalo: kr. kr. Halina Vindušková a Lubica Bartalská sa ochotne pustili do jedla. Sprava: zástupca vedúceho tajomníka ČÚZ Ladislav Kouba rieši krajanské otázky

Naše intervencie

Vážená redakcia, viete ako sa v našej škole v Malej Lipnici začal nový školský rok? Asi nie. Totiž na vyučovanie slovenského jazyka v tomto roku sa prihlásilo šesť nových žiakov, avšak učia sa ho iba dvaja z nich. Je to dôsledok toho, že škola zaviedla vyučovanie slovenčiny v tých dňoch, keď žiaci majú na programe najviac školských povinností. K tomu malo prispieť aj presvedčovanie žiakov na škole, že za takých okolností bude pre nich vyučovanie slovenčiny veľkou záťažou. Po intervencii kr. V. Smrečákovéj rozvrh hodín zmenili, ale to stačilo, aby štyroch žiakov znechutili k vyučovaniu tohto predmetu. Preto sa pýtam: dokedy sa bude škola takto chovať k vyučovaniu nášho materinského jazyka? My, Slováci v Malej Lipnici sme hlboko znepokojení takouto situáciou v našej škole. Žiadame, aby sa k vyučovaniu slovenčiny pristúpovalo rovnako zodpovedne ako k ostatným predmetom. Želáme si, aby takáto situácia sa už viac neopakovala.

J.B.

Od redakcie: Už po druhýkrát máme intervenciu v otázke vyučovania slovenského jazyka v základnej škole č. 1 v Malej Lipnici. Keď nás čitateľ (meno a adresa v redakcii) má pravdu — a máme právo mu veriť — vyplýva, že ináč Kuratórium osvety a výchovy píše do Života (pozri augustové číslo Života na str. 11) a ináč je realizované vyučovanie slovenčiny v malolipnickej základnej škole. Keďže škola bola ochotná „znechutniť“ štyroch žiakov, dúfame, že bude tak isto ochotná urobiť všetko, aby títo „znechutení“ žiaci opäť pokračovali vo vyučení slovenčiny — škoda iba stratených hodín.

SZANOWNA REDAKCJO!

Jestem czytelnikiem Waszego pisma od początku, od pierwszego numeru. Dotąd, tj. do końca 1980 r. otrzymywałem pocztą i prenumeratę opłacaną u listonosza. Obecnie od stycznia br., pomimo opłaconej prenumeraty rocznej „Żivota“ nie otrzymuję w ogóle, ponieważ poczta nie doręcza czasopism, a w kioskach „Ruch“ u nas go nie ma. Zależy mi jednak na tym bardzo, aby móc go otrzymywać, ponieważ mam wszystkie roczniki skompletowane i oprawione. Proszę więc Redakcję, o ile to jest możliwe, o przesyłanie mi pocztą numerów „Żivota“ z

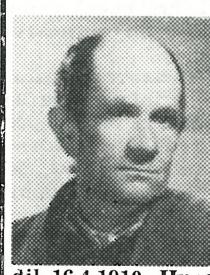
rok 1981, za pobraniem pocztowym. Nie ma bowiem innej możliwości otrzymania „Żivota“ (...) Zwracam się w tej sprawie do „Ruchu“ w Warszawie lecz bezskutecznie. (...)

CZESŁAW KRYJOM
Ostrzeszów

Brakujące numery wyjątkowo wysyłamy. Podobnych sygnałów mamy bardzo dużo. Jak dotąd, nasze interwencje są bezskuteczne. Do sprawy nie doręczania Života powrócimy.

REDAKCJA

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 1. augusta 1981 umrel vo veku 71 rokov dlhorocný člen a aktivista našej Spoločnosti, krajan VOJTECH PIVOVARČÍK z Kacvine. Krajan V. Pivovarčík sa narodil 16.4.1910. Hned po oslobodení patril k organizátorom slovenského školstva na Spiši a v r. 1947 bol spoluzakladateľom miestnej skupiny v Kacvine. Zastával viaceré funkcie v našej kra-

janskej organizácii. V rokoch 1953—54 bol prdesedom MS v Kacvine a v rokoch 1956—58 obvodným predsedom na Spiši. Istý čas bol aj riectárom v Kacvine. V roku 1956 sa stal členom prípravného výboru a bol spoluzakladateľom celokrajanskej Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Polsku. Patril tiež k spoluorganizátorom krajanského časopisu Život. V ústredných orgánoch KSCaS plnil v rokoch 1967—75 funkciu člena Hlavnej revíznej komisie. Za dlhorocinú obetavú prácu mu naša Spoločnosť udeliла medailu Za zásluhy pre KSCaS.

Odišiel od nás vzorný krajan, manžle a otec. Čest jeho pamiatke!

MS KSC v Kacvine
OV KSCaS na Spiši
ÚV KSCaS
redakcia Život

KRÁLIKY –

ZVIERATÁ NIEN SYMPATICKÉ

Už dávno som mal na tomto mieste napišť o králikoch. Chcel som odporúčať chov týchto zvierat na našich gazdovstvách. Teraz, keď všeobecne je citelný nedostatok mäsa, táto téma je aktuálnejšia. Údaje spred dvoch rokov konštatujú, že sa ročne v Polsku chová ok. 15 miliónov králikov, čo prináša chovateľom okolo 20 000 ton mäsa. V našej situácii je to značné množstvo najmä preto, že aktuálne údaje o králikoch budú oveľa vyššie. Všimol som si, že mnogi ľudia, najmä na okrajoch miest, začali chovať králiky, aby využili svoj mäsový rozpočet. Stúpli tiež ceny králikov na trhu, najmä tých určených pre ďalší chov, čo je dôkazom zväčšovania chovu.

Čo nám dáva dospeľý králik? Predovšetkým mäso, ktoré je veľmi chutné a zdravé. U nás doceňované jedine medzi chevateľmi a v ich najbližšom okolí, ale v eudzine je ozdobou jedálnych lístkov elegantných reštaurácií. Preto neprekupuje, že sme bez námaha využívali rok-ročne niekoľko tisíc ton králičieho mäsa. Pišem, že sme využívali, lebo teraz už asi nevyužívame. V každom prípade žiadna kompetentná osoba sa k tomu nepriznala. Jeden králik — priemerne — nám dá takisto mäsa, kolko vynášala dobrá prídelová norma — teda už pri tucte králikov zdvojnásobujeme spotrebu mäsa na osobu v ročnom medadle. Avšak nepočítajme tak, ako že na, ktorá našla vajce a počítala, kolko sliepok vychová z tej jednej nosnice, až sa vajce rozobil a nádeje sa nesplnilo. Ale v každom prípade, na každom gazdovstve by sa mala nájsť miesto pre králiky. Cenné sú aj králičie kožky, ktoré majú podstatný význam v našom surovinovom hospodárstve (kožuchy a plst). Angorské králiky dávajú vlnu. A konečne králiky sú chované pre výskumné účely pre laboratóriá, ale aj pre výrobu očkovacích látok.

Na vidieku sa v súčasnosti chová obyčajné domáce králiky. Sú to križené králiky, ktoré sa lišia stavbou tela a farbou kožušiny. Najčastejšie sú to králiky zajačej farby. Avšak možno pozorovať, že tieto králiky volakedy zakrpatené, sú teraz v lepšej kondicii a spravidla majú više tri kilogramy živej váhy. Je to následok zavedenia do chovu pomerne veľkého množstva šlachetných rás zároveň s lepšími podmienkami najmä kŕmenia týchto zvierat. Samozrejme u nás, v Polsku a v eudzine, sa chová vela rôznych druhov králikov, ktoré z hospodárskeho hľadiska delíme na druhy využívané pre produkciu mäsa a kožiek, pre produkciu vlny a pre amatérsky chov.

M. BRZOZA

O králikoch vieme vela. Tým, ktorí by si chceli prehliubiť vedomosti z tejto oblasti, odporúčame knihu od R. Kočaňského Racjonalny Chów Królików, ktorú v roku 1980 vydalo Štátne polohospodárske a lesné vydavatelstvo a ktorá uspokojuje aj toho najprieberiebiejšieho amatéra a mimoriadne dobre poslúži tým, ktorí by chceli chovať králiky vo velkom v zvolenej najvýhodnejšej špecializácii.

Hodno vedieť, odkiaľ tie naše králiky pochádzajú? Počítajú od divokého stredomorského králika, ktorého latinsky názov Oryctolagus cuniculus L. v doslovom preklade z gréckej a latinského znamená, že králik je to „zajac, ktorý kope podzemné chodby“. Králiky existovali už na začiatku našej civilizácie. Človek ich prestával na všetky svetadiely. V Austrálii boli považované za pliagu a bojovalo sa s nimi všetkými možnými prostriedkami. Totiž keď je ich príliš vela, spôsobujú veľké straty na poliach a v lesoch. Králiky udomácnili pravdepodobne v Španielsku. V jazyku fenických moreplavcov slovo Španielsko znamenalo „krajina králikov“. V stredoveku chov domácich králikov bol už všeobecnený a najčastejšie to robili kláštory. V Polsku prvé historické záznamy o chove králikov pochádzajú z 11. storočia. Poznamenávame, že v súčasnosti existuje okolo 50 druhov domácich králikov. Je si teda v čom vyberať.

Králiky kŕmine jadernými a objemovými krmivami (štavnatými a suchými). Spomedzi jaderných krmív najdôležitejší je ovos. Z iných druhov obilia dávame králikom šrot alebo otruby. Najhodnotnejším krmivom sú pšeničné otruby. Zemiaky dávame králikom varené alebo parené. Dobré sú aj všelijaké odpady z domácnosti — kúsky chleba, varená zelenina, varené kaše atď. Z okopanín na krmivo pre králiky je vhodná kŕmna a polueukrová repa, ako aj mrkva a repa. Najlepším zeleným krmivom sú výkvetné rastliny, ako aj kukurica, slnečnica, kŕmna kapusta, mrkvové listy, ale aj listy a odpady z karfiolu. Z bylinky a burinu najväčší význam má púpava obyčajná, lebeda, polná horčica, žihľava obyčajná, vika a mnoho iných. Z objemových suchých krmív najlepšie je seno, ako aj sušené výhonky a listie stromov. Čerstve halúzky a listie stromov je pre králiky nevyhnutné, keďže im umožňuje stierať stále rastúce zuby.

Tolko o kŕmení a o králikoch vôbec. Odporúčame ich chov všetkým a najmä mládeži.

ÚSTAV PRE VODNÚ INŽINIERU
Inštitútu meteorológie a vodného hospodárstva vyvíja výskumné práce nad novými spôsobmi utesňovania priehrad a vodných nádrží. Pre utesňovanie násypov, valov a dna nádrží sa využíva fólia z umelej hmoty. Fólia chráni pred presakovaním vody a zabezpečuje pred podmývaním zemných násypov. Tieto nové metódy sa skúšajú na vodnej nádrži na Pilici v Sulejove.

Odbornici pracujú aj nad využívaním pre tesnenie vodných nádrží rôznych asfaltovo-betónových miešaniek.

AUTOMOBILOM PO MORI. Morské obojživelné lode — ktoré sú zároveň dopravnými prostriedkami na pevnine — začala budovať jedna západonemecká firma. Takýto obojživelník má nosnosť 20 t, pláva rýchlosťou 10 km/hod. a na pevnine, samozrejme na kolesách, dosahuje rýchlosť 40 km/hod. Tieto vozidlá majú slúžiť na vykladanie tovarov z lodi, kde nie sú prístavné zariadenia, alebo kde prekladkové možnosti a štruktúra dopravy sú minimálne a lode dlho čakajú na rejdę.

PRÍKLAD POUŽITIA LASERU V ZEMĚDĚLSTVÍ.
Laserové paprsky môžu stimulovať růst rostlin. Vědci z leningradského Ústavu zemědělství zjistili, že laserové paprsky podporují vývoj a úrodnost zemědělských rostlin. Ozařování bramborové sadby značně zrychluje klíčení a zvyšuje sklizeň o 50 procent. Vědci z tohoto ústavu pracují také na konstrukcií zařízení, které určuje stupeň zralosti lánů obilí. V budoucnosti umožní určit optimální dobnu sklizně na základě měření, uskutečněného laserovými přístroji z vrtulníků nebo letadel.

NEJVĚTŠÍ MELOUN. Padesátkilový meloun vypěstoval kolchozník Šarofutdin Nazarov z Tádžické SSR.

BRASILIA. Ešte počas štúdií na univerzite sa mladý Brazíľčan Uho de Andrade Cunia začal zaujímať o život mravcov. Keď skončil štúdia, rozhodol sa venovať výlučne výskumom života tohto užitočného hmyzu.

Odvedy uplynulo 20 rokov. Naposledy Brazíľčan vydal knihu venovanú životu mravcov. Vedec tvrdí, že mravce si osvojili mnohé „ľudské“ city, ako napr. strach, oddanost a nenávist. Mravce najsiľnejšie pocituju nedostatok kolektívnu. Keď dlhšiu dobu nemôžu žiť pohromade, mravce pocituju záporne následky osamotenia.

Vedec študuje život mravcov nielen v laboratóriach, ale aj v záhrade pri svojom dome. „Často sa musím schovávať pred svojimi susedmi“ — povedal vedec. „Mnohí z nich, keď vidia, ako sedím bez pohnutia a pozorujem mravce, považujú ma, jemne povedané, za čudáka.“

SOVĚTSKÉ STÁTNÍ ORGÁNY schválili usnesení o dôdatečných prostredcích na zvýšení zem. výroby záhumenek. Záhumenky má v SSSR skoro polovina rodin a kolchozníků dávají průmerné čtvrtinu veškerých príjmů. Tato hospodársť (zpravidla do 0,5 ha, často se sadem, někdy i s malým chlevem) dopĺňuje zásoby potravín v zemi v 25 až 30 proc. Na výrobě masa se záhumenky v Sovětskom svazu podielají 12 percent a zeleniny 13 percent.

Z KALENDÁRA NA –

OKTÓBER – ŘÍJEN

V októbri končime siati ozimín. Tajomstvo vysokej úrody tkvie predovšetkým v správnej agrotechnike.

Ešte raz sa vraciame k chybám, ktoré vo veľkej mere znižujú výnosnosť obilia.

Ide hlavne o nedostatočné hnojenie minerálnymi hnojivami. Samozrejme vieme, že v Polsku je nedostatok hnojiv. Ale používa sa ich predovšetkým pod priemyselné rastliny, okopaniny a kŕmne rastliny. Zasa obilie dostáva proporcionálne menej hnojív najmä fosforečno-draselín. Často dusíkaté hnojivá sú nesprávne používané t.j. v jednej dávke po zasiati a aj to najčastejšie príliš neskoro, niekedy dva týždne potom, ako začne vegetácia.

Chybou, ktorú veľmi často robia rolníci v pestovaní intenzívnych odrôd obilia, je nezaistenie im základných požadovaných podmienok. Intenzívne odrody majú potenciálne možnosti vysokej úrody, ktoré môžu sa prejavíť jedine v presne určených agrotechnických podmienkach. Naproti tomu pri zlom obrábaní pôdy, chybnom nasledovaní plodín po sebe, pri neúrodnej pôde, veľkom množstve burin, nesprávnom termíne a hustote siatia, či jednostrannom hnojení, tieto odrody niečož nedajú vysokú úrodu, ale naopak, úroda môže byť nižšia, ako doteraz pestovaných tradičných odrôd.

Polia, na ktorých sa žatva pretiahne, nemôžu byť určené pre ozimné obilie. Prípadne pre žito

alebo pšenici bude sa musieť nájsť nové pozemky. Náhradnými poliami môžu byť polia určené pre jariny. Kiešením môže byť aj urýchlenie vykopávania zemiakov, ako aj určenie pre oziminy starých, dlhorocných lúk a polí, na ktorých bola lucerna a ďatelina.

Po zemiakoch pestovanie pôdy pod žito možno obmedziť na použitie kultivátora a brány. Najčastejšie žito sa pestuje na slabých pôdach. Na dobrých pôdach možno siati žita trochu oneskorí. Menej citlivé na malé oneskorenie sú oziminy Daňkowské zlaté, Daňkowské nové, ako aj Pancerné. Pri oneskorenom siati na slabších pôdach treba zvýšiť množstvo siatého žita na 180–190 kg/ha.

Pri pestovaní ozimnej pšenice vždy musíme zvlášť prihladať na správnu volbu medzikultúry. Nemožno pestovať pšenici po pšenici, jačením a žite, keďže to znižuje úrodu o okolo 30 percent. Z obilních iba ovos, pestovaný druhý rok na maštalnom hnoji je dôbrou medzikultúrou pod pšenicu.

Dobrými predchodecami pre pšenici sú: ozimná repka, hrach, peluška, víka, strukovinovo-obilné zmesi, zemiaky, cukrová repa, ďatelina, ako aj kukurica, keď sa skôr zoberie z poľa.

Morenie semien je ekonomickým spôsobom boja s parazitnými chorobami. Zo všetkých používaných metod chemickej ochrany rastlín, morenie je najmenej pracné a veľmi účinné. Je taktiež úkonom,

který zodpovedá najnovším názorom na chemizáciu prírodného prostredia, keďže na morenie sa používa minimálne množstvo chemických zlúčenín, teda v podstate ani neznečisťuje pôdu. Semená kupované v Gminných družstvách sú najčastejšie morené. Ak sejeme vlastné semená, túto prácu urobíme na gazdovstve pomocou preparátov, ktoré možno zadávať v Gminnom družstve.

Pripomíname o výpnení kyslej pôdy. Ak sme nevysiali výpno na strnisko pred plytkou orbou, môžeme to urobiť v jeseni.

V záujme vlastných krmív vyplatí sa siati ozimné žito na zelené krmivo, ktorým na jar možno vykrmovať dobytok a zvyšok určí na siláž.

Nemalo by sa oneskorovať s vykopávkou zemiačkov. Dôležité je to najmä v prípade zemiačkov na sadenie, ktoré v zemi ľahko podliehajú infekciám a zemiačkovej nákaze.

Musíme využívať väčšie množstvo krmív a na jeseň lepšie kŕmiť dobytok. Totiž keď vychudnutá krava prejde na zimné kŕmenie, nielen nedá mlieko, ale bude málo odolná na všetky choroby.

V septembri párimo ovce. Barany a ovce, ktoré sa používajú na plodenie, nemali by mať menej ako poldruhu roka. Párenie by nemalo trvať dlhšie ako štyri týždne (ide o využívanie veku jahniat pochádzajúcich od rôznych oviec).

S.D.

KÔPOR A PARADAJKY NA ZIMU

V domácnosti sa nám zíde patentný pohár so solením kôpom. Kôpor obsahuje veľa vitamínu C a veľmi príjemne vonia. A do malého pohára zmesťme nepravopodobne veľa kôprou, keď ho dobре stlačíme. Zelený mladý kôpor dôkladne opláchneme, necháme odkvapkať a potom drobuťko pokrájame a zmičsáme so soľou (na 1 kg kôprou dáme 15 dkg soli). Potom ho dobре stlačíme v patentom pohári alebo v pohári po horčíku, zaviažeme pergaménom alebo uzavrieme pohár a pridávame ako prísadu do jedál alebo posypávame kôpom zemiaky, pridávame ho k šalátom, omáčkam atď. V zime bude výborný!

Prinášame aj predpis na výborný šalát zo zrelých paradajok. Predpis je na väčšie množstvo, teda 6 kg červených paradajok oblejeme vrelou vodou a olúpeme z kožky. Okolo 10 väčších cibúľ olúpeme a pokrájame na štvrtky. A teraz podľa toho, či niekto má rád pikantnejší šalát alebo jemnejší, pridávame dva poháre octu alebo iba pol pohára. Možno šalát pripraviť aj vôbec bez octu. Okrem toho pridávame dva poháre cukru, 2 až 4 polievkové lyžice soli a prísady: 10 klinčekov, 20 zrniek čierneho korenia a kúsky (alebo dve kávové lyžičky) škorice, dumbiera, muškátových oreškov, papriky a iných — podľa toho, čo má rád. Všetko varíme na miernom ohni tak dlho, až polovicu sa odpári. Vrelé naložíme do patentných pohárov, uzavrieme a obrátime pohár dnom hore. Potom všetky poháre prikryjeme napr. dekou a necháme až vychladnú. Keď raz skúsíte, budete paradajkový šalát pripravovať každý rok.

VIEŠ, ŽE...?

Na chirurgickom kongrese v Bostonе oznamili, že americkým vedcom sa podarilo vynájsť umelú kožu, ktorá nahradzuje ľudskú kožu. Predložili o. výsledky liečenia ľažky nemocných, ktorí mali obarené 60—90 percentu tela. Doteraz takéto obareniny znamenali istú smrť. Pomocou transplantácie umelej kože sa podarilo zachrániť týchto pacientov. Umelú kožu vynášiel kolektív lekárov a technikov z Massachusetts General Hospital v Bostonе.

kútik zberateľov bylín

RUŽA ŠÍPOVÁ
(Rosa canina L.)

Všetci poznáme tento ker vysoký niekedy až 2 metre s kosákovitými ostnatými výbežkami na konároch. Ruža šípová má veľa druhov, ktoré sa medzi sebou líšia hlavne vrubkováním na okraji listov.

Pre naše účely sú vhodné všetky druhy ruže šípovej a vlastne jej plody.

Používame plody-šípky so semenami (biele orešky) a plody bez semien.

Šípky sú neobvykle bohaté na vitamín C, B₂, provitamin A, trieslovinové kyseliny, cukry a iné zložky. Zo šípovej ruže získavame prostriedky pre veľmi široké použitie. Šípky sa používajú ako vitamínový liek, pri žaludových vredoch, akútnej zápaloch pečene, infekčnej žltáčke, pri ohrození cirkóhou pečene. Sú dobrým žľapudlom prostredkom.

V priemysle a v domácnosti sa šípky, najmä čerstvé, používajú na výrobu vína a lekvárov.

Šípky zbierame, keď sú už intenzívne červené, ale ešte tvrdé (ešte nezmäkli). Trháme ovocie bez stopiek. Ak chceme mať šípky bez semien, musíme ich pozdĺžne prerezať a z jednotlivých polovic odstrániť semienka a chlpky.

Šípky sušíme v prievane v teplote do 40°C.

Pre svoje neobvykle hodnotné zložky si ruža šípová zaslúži čo najväčšie zoskocenecie. Práve preto semená, ktoré sme vybrali zo šípiek pri spracovaní, mali by sme vysievať na všetkých úhoroch. Týka sa to najmä druhov s väčším obsahom vitamínov, ako napr. ruža májová (Rosa cinnamomea L.) alebo ruža vráskavá (Rosa rugosa Thunbg.).

Takový je život...

Nepravdepodobnou vec vymyslila milujúca žena, jejž manžel bol uvéznutý v anglické věznici v Birminghamu. Při povolené návštěvě si natřela ruku mimořádně rychle schnoucím a pevným lepidlem, používaným na stavbách, a pevně uchopila manžela za ruku. Za několik minut nebylo možno manželský páru rozloučit. Bohužel, zákon byl neúprosný a tak v doprovodu vezeňských strážníků byla dvojice převezena do nejbližší nemocnice, kde ji chirurgický zákrok rozdělil. Manžel se vrátil za mříže a manželka, po delší než obvykle setkání, do prázdného bytu.

Raz sa istá ctitelka spýtala Marka Twaina, či má šťastie v láske alebo smolu.

— Rozhodne mám smolu, milostivá paní, — odpovedal spisovateľ. — Jediná žena na svete, ktorú ľubím, sa vydala.

— Budem indiskrétna, keď sa spýtam za koho?

— Poviem vám, — odpovedal Twain, naklonil sa k ctiteli a pošepkal: za mná.

* * *

Kdyby had sváděl Evu jazykem soudobé publicistiky, žil bychom do dneška v ráji. (H. A. Shearring)

* * *

Schopný tvoří, neschopný poučuje. (G. B. Shaw)

* * *

Jsou lidé, ktorým se daří spojovat zisky světa s beneficium pronásledování. (K. Kraus)

Účetní japonské firmy „Yoshika Kogyo“ vypočítal, kolik vynese nekontrolém cigarety v zaměstnání. Zaměstnanci, kteří při práci nekouřili, nejenom že zlepšovali své zdraví, ale také pracovní výkon. Navrhli, aby se zisk, vypracovaný tímto způsobem, částečně použil na zvýšení přemíti. Poměrně vysoké přemíti by tak dostávali zaměstnanci, kteří nebudou kouřit v pracovní době a také nekouřáci. Firma souhlasí, aby nápad byl zaveden do praxe.

Inzeráty s ponukami k sňatkmu nie sú vôbec špecifíkou našich čias. Tlač ich uverejnjuje už vyše 250 rokov. Prvý sa objavil v Anglicku v roku 1728. V nemeckých novinách Frankfurter Nachrichten z 8. júla 1732 uverejnili nasledovný inzerát:

„Plnoštihla slobodná žena hľadá slobodného muža — najradšej dobrého lekára alebo advokáta, ktorý by jej pomohol exekvovať prislúchajúce dedičstvo...“

V indickom meste Ladarkh majú ženy po niekoľko mužov, ktorí sa zaoberajú domácnosťou. Ak niektorý z nich upadne do nemilosti, zatvárajú ho v miestnom brahmanskom kláštore.

Zelám mu vela šťastia — povedal reportérovi 62-ročný Ritchie Starr, ktorého sa spýtali na jeho slávneho syna Ringo, voľakedy člena súboru The Beatles a dnes bohatého manažéra show businessu. Starr-senior pracuje ako umyvač oblokov a vede sa mu veľmi zle. Syn má rezidenciu s pristávacou plochou pre vrtulníky. S otcom neudržiava žiadne styky, napäťe sa videli pred 15 rokmi.

HUMOR

— Miláčik, — vraví manžel manželke — musíme atraktívne stráviť voľnú sobotu a nedelu.

— Výborne, aký máš návrh?

— Ja si kúpim flašu vína a ty pôjdeš, k mame.

Letní šaty z potištene bavlneného alebo hedvábneho šatovky s hlubokým výstrihom dopĺňa prošívany kabátik z hladkého materiálu v základnej farbe dezénu.

Iste doma nájdete rôzne farebné zvyšky vlny. Radíme, aby ste pre dcéru upletli tento slušivý svetrik, ktorý iste dobre využije do školy nielen na jesenné, ale aj v zime.

Tento klasicky svetrik si iste každé dievča rado obleče nielen na jesenné, ale aj po celý rok. Na našom obrázku je ružový s tmavoružovou a jemne zelenou vzorkou, ale bude pekný aj v iných farebných kombináciach.

Bliží sa jesenné a zimné chladné dni, preto iste každá z vás, milé čitateľky, si rada upletie teplý pulóver. Tento model mladé dievčatá iste dobre využijú nielen do školy. Všimnite si originálnej vzorky. Na našom obrázku je pulóver modrý a vzor biela.

RÁNO

Ked' ti ako kocúr z výšky
svetlo skočí do izbičky,
videlo už všetky deti,
ved' k nám vôkol sveta letí.

JÁN ANDEL

Vyčítanka

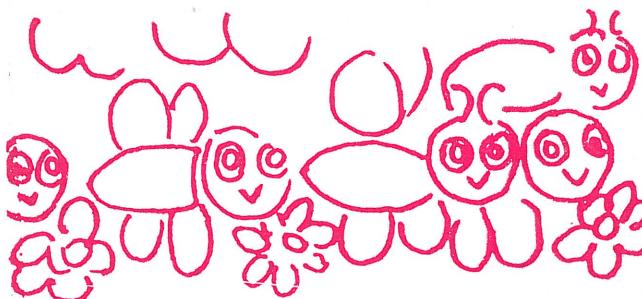
Pri potoku
vŕba stála,
do vody sa
pozerala.
Pod vŕbou sa
koza pásala,
zavše sa jej
brada triasla.
A tá koza
zvonček mala,
zrazu na ňom
zacengala:
cingi-lingi-bom!
A ty pôjdeš von!

IDE ME DO ŠKOLY

Videlo ísf tety, ujov
z domov ako včely z úľov,
lebo sú už dávno v práci.
Vstaň aj ty, nás sedmospáčik!

A nech sa ti v škole darí
čítať vety v slabikári.

JÁN SIMONOVÍC

Chodil zajko
poza sady.
A šup dierou
do záhrady.
Kapustička
sa mu nuka,
vzal by si aj
do klobúka.
Ale zrazu
gazda skríkne.
Zajkovi až
chvostík mykne.
— Prac sa, zajo
ušatý,
ak nechceš mať
na kožúšku
záplaty.

Boľavé líčko
Veveričku
maličkú
udrel konár
po líčku.
Očká sa jej
rozplakali,
až slzičky
pokvapkali
vetvičku.
Prišiel vetrík,
pohladil ju
po líčkach.
Už niet stopy
po boľavých
slzičkách.

Každé zvieratko má svoj svet

Kedysi veľmi dávno žili zvieratká tam, kde sa im práve păčilo. Vznikali z toho medzi nimi časte spory. A tak sa jedného dňa rozhodol, že si každé určí svoj svet. Zíšli sa na veľkom zhromaždení a čakali, kým im predsedá ježko udeli slovo.

Začal zajac:

— Ja budem spokojný aj s priekopou. Je to tiché miesto, schovám sa ta aj so svojimi dlhými ušami.

— Nám nechajte trávu, volali svrčky, lúčne koníky a jašteričky.

— Mne postačí modrá obloha a medové kvetiny, — hlásila sa včielka a motýl sa

hlásil s ňou.

— A listy stromov by ste mohli ponechať nám, — povedal vošky.

Krt sa rozhadol, že sa zahrabe do zeme, užovky do dier pod korene stromov, ryby sa rozhodli žiť v rybníku, bocian v močiari. Všetci boli spokojní, keď sa odrazu objavila ropucha, s ktorou nikto nerátal.

— A kde budem bývať ja? — pýtala sa.

— Neskor si prišla, všetky miesta, ktoré tu boli, sme si už podelili, — povedal ježko.

— Naozaj sa pre mňa ne-nájde, ani malíšinké miestečko? — zosmutnela ropucha.

— Ved' ti vravím, že je už všetko plné. Na oblohe, v tráve, na stromoch i vo vode.

— A čo tieň? Nemohla by som si vziať tieň?

— Môžeš, tieň ešte zostal volný, — rozosmial sa ježko a všetky zvieratká s ním.

Ale ropucha bola spokojná. Od tých čias sa po celý deň skrývala v tienistých skrýšach, kam nepríde slnko. A len potom, keď na celú zem padne tieň večera, vychádza do polí, kde poľuje na červy.

A ježko? Ten sa teraz hanbil, že sa jej vtedy smial. Vždy, keď ju v noci stretnie, skrúti sa do klbka.

J. OLIVER

KAČIČKA — CHORÁ NOŽIČKA

UKRAJINSKÁ ROZPRÁVKA

Žil starec so starenkou a nemali nijaké deti. Boli preto veľmi smutní. Raz povie starec starenke:

— Podľme, starká, do hory na hríby.

Išli. Zbiera starká tie hríby, zbiera, a v tom zočí pod kríkom hniezdo. A v hniezde kačičku.

— Pozri, starký, aká krásna kačička!

A starký nato:

— Vezmíme ju domov, nech žije u nás.

Zdvihli ju z hniezda.

— Aha, nebožiatko, má zlomenú nožku!

Opatrne ju doniesli domov, znova šli do hory na tie hríby.

Vrátila sa domov, nuž ale toto! Izba poriadna, chlieb napečený, boršč uvarený. Sputujú sa susedovcov:

— Kto tu bol? Kto nám všetko porobil?

Ale nikto nič nevedel.

Na druhý deň sa starček a starenka vybrali zasa na hríby. Vrátila sa domov, no len sa pozrite: pirohy upečené, vreteno na obliku plné priadze. Zasa sa len vypytujú:

— Kto to bol? Nevideli ste dakoho?

— Ba sme veru videli — vravia susedia, — akási dievčina niesla vodu zo studne. Krásne dievča, ibaže trošku krívalo.

Rozmyšľajú starček so starenkou, kto by to mohol byť. Ale ničoho sa nedohútali.

Starenka vratí:

— Vieš čo starký? Urobme takto: povieme, že ideme ako na tie hríby, ale schováme sa tu nablízku. Tak vystrihneme, kto nám nosí vodu.

Naozaj tak urobili.

Stoja za kôlnou a odrazu vidia: z chalupy vychádza dievčina s vedrami. Veľmi pekná dievčina, jaj aká len utešená! Ibaže akomak kríva. Zabúčila k studni a starček so starenou pod' do chalupy! Hľadia — kde je kačička? V hniezde jej niet, je tam len plno peria. Schytia oni to hniezdo a šueh do pree! Vo chvíli vzbliko.

A už sa dievčina vracia s vodou. Vešla do izby, zočila starca a starenku, rozbehla sa k hniezdu. Ale hniezda už niet. Ach, či sa len rozplakala srdečvúco!

Starček a starenka ju tíšia, utešujú.

— Neplač, holubička. Budeš nám namiesto dcéry. Budeme ťa chrániť ako svoju vlastinu.

Dievčina hovorí:

— Bola by som u vás žila, keby ste mi hniezdo nespálili, keby ste za mnou nesnorili. Teraz už nechcem! Urobte mi, starký, prasličku a kolovrat, ja od vás odídem.

Nariekajú starček a starenka, prosia ju, aby ostala. Ale ona si stojí na svojom.

Co mal starček robiť? Vystrúhal jej prasličku a kolovrat. Sadla si dievčinu na dvore a pradie.

Vtom leti ponad ňu kŕdel kačie. Zbadali ju a zaspievali:

Tamto sedí naša deva,
tamto sedí naša Eva
na širokom dvorci,
na kresanom stolci.

Kolovrátok tíško vrčí,
koliesko na vrtí, vrtí
Zhodíme jej po pieratku,
nech tiež s nami letí!

Ale dievčina vratí:

Nie, ja s vami nepoletím!
Keď som lúkou chodila.

Nožku som si zlomila,
a vy ste ma tak nechali,
do diaľky ste ulietali!

Zhodili jej kačky po pierku a leteli ďalej. A už sa zjavil druhý kŕdel kačie. Zbadali dievčinu a zaspievali:

Tamto sedí naša deva,
tamto sedí naša Eva
na širokom dvorci,
na kresanom stolci.

Kolovrátok tíško vrčí,
koliesko sa vrtí, vrtí
Zhodíme jej po pieratku,
nech tiež s nami letí!

Ale dievčina vratí:

Nie, ja s vami nepoletím!
Keď som lúkou chodila,

Nožku som si zlomila,
a vy ste ma tak nechali,
do diaľky ste ulietali!

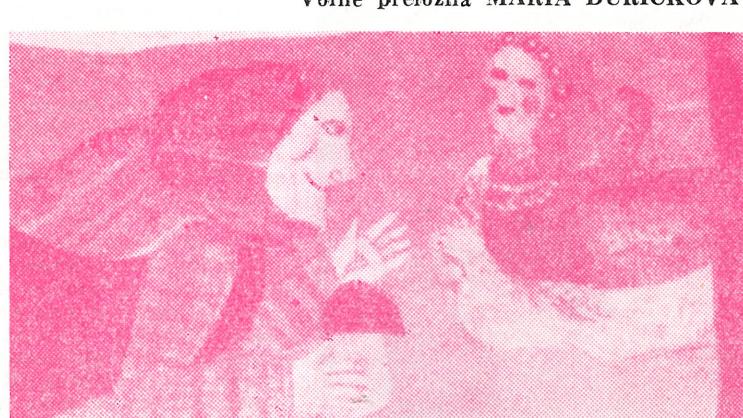
A tak jej kačky len zhodili po pierku a leteli ďalej. Tu sa zjavil tretí kŕdel kačie a zaspieval:

Tamto sedí naša deva,
tamto sedí naša Eva
na širokom dvorci,
na kresanom stolci.

Kolovrátok tíško vrčí,
koliesko sa vrtí, vrtí
Zhodíme jej po pieratku,
nech tiež s nami letí!

Dievčina sa pierkami obložila, premenila sa na kačičku a utelela s kŕdlom. Starček a starenka znova ostali sami.

Volne preložila MÁRIA ĎURÍČKOVÁ

RADY ■ PORADŇA ■ RADY ■ PORADŇA ■

Czytelniczka JK z Orawy zapytuje czy przy przyjmowaniu do pracy ma obowiązek zgłoszenia ciąży i jakie podstawowe uprawnienia przysługują kobiecie w związku z macierzyństwem.

Nasza czytelniczka nie miała obowiązku zgłoszenia swego odmiennego stanu. Nie ma też obowiązku przedstawiania świadectwa lekarskiego dotyczącego istniejącej lub nieistniejącej ciąży przy zawieraniu umowy o pracę. Z tego wynika, że również zapytania pracownika działu osobowego w tej kwestii są sprzeczne z istniejącymi przepisami.

Przepisy dotyczące uprawnień kobiet w związku z macierzyństwem znajdują się w kodeksie pracy, a wyczerpujące informacje z tej dziedziny powinny być

udzielane zainteresowanej przez komórkę socjalną działu kadr danego zakładu pracy. Informowanie to jest służbowym obowiązkiem. Przypomnijmy, że podstawa wszelkich uprawnień, które obowiązują zakład pracy wobec ciężarnej, jest zaświadczenie lekarskie stwierdzające ciążę.

Umowa o pracę zawarta na czas nieokreślony wygasza w terminie, jeśli ciąża nie przekracza 3 miesięcy. Jeżeli ciąża przekracza 3 miesiące, okres umowy przedłuża się do terminu porodu. Kobieta w ciąży nie może być zatrudniona w godzinach nocnych, w godzinach nadliczbowych, ani przy pracach zabronionych w okresie ciąży. Również oddelegowanie ciężarnej poza stałe miejsce pracy może nastąpić tylko i wyłącznie za jej zgódą. Przeniesienie do innej pracy ze względu na przebieg ciąży nie powoduje obniżki wynagrodzenia. Wizyta za ciążą

zarnej u lekarza w poradni dla kobiet lub w celu wykonania zleconych badań w godzinach pracy jest wliczana do godzin pracy, jeśli oczywiście lekarz w innych godzinach nie ordynuje lub badania nie mogą być wykonane.

Kobieta ma prawo i obowiązek zacząć urlop macierzyński na dwa tygodnie przed przewidzianym terminem porodu.

Przy okazji wyjaśniamy też inną kwestię, a mianowicie czy każdy zakład pracy ma obowiązek udzielania bezpłatnego urlopu na wychowanie dziecka. Art. 186 § 1 kodeksu pracy postanawia że: „Na wniosek pracodawcy zakład pracy jest obowiązany udzielić jej urlopu bezpłatnego w celu sprawowania opieki nad małym dzieckiem”. Ale z kolei rozporządzenie Rady Ministrów (z 20.XI.74. Dz.U. Nr 45) określiło, że jeżeli pracodawca jest osoba fizyczna, to postanowienie art. 186 kodeksu pracy nie

działa. Powodowało to wiele komplikacji, bo np. pracownica zatrudniona u agenta, czy w prywatnym zakładzie rzemieślniczym nie mogła korzystać z dobrodziejstw cytowanego przepisu w takim stopniu jak pracownica społecznego zakładu pracy. Sąd najwyższy rozstrzygnął ten dylemat stwierdzając, że warsztat rzemieślniczy jest zakładem pracy w rozumieniu art. 186 kodeksu pracy, a Ministerstwo Pracy, Płac i Spraw Socjalnych wyjaśniło, że dotyczy to również innych nie-uspołecznionych zakładów pracy, takich np. jak ajentata prowadzącego restaurację, czy też sklep innej branży, a również indywidualnych gospodarstw rolnych, czy gospodarstw specjalistycznych, takich jak np. jak ogrodnictwo. Rozporządzenie Rady ministrów dotyczy więc tylko takich przypadków jak np. obsługa pielęgniarki czy opiekunki dzieci itp.

MB

PSYCHO-ZÁBAVA

JMÉNO VĚSTÍ

FILIP — jméno nepopulární a dnes vzácné. Originální charakter i povaha mužů nazvaných tímto jménem jsou pravděpodobně spjaty s jeho ojedinělým výskytem. Filip je zpravidla hnědovlasý nebo černovlasý, středně vysoké postavy, náchylný k otváření. Oči má šedé, hnědé nebo černé. Od dětí je klidný, málo-mluvný, uzavřený. Ve styku s lidmi nedívčivý a opatrný. K přátelům srdečný, upřímný, přející a věrný. Pochází ze zemědělské nebo řemeslnické rodiny, mává několik sourozenců. V poslední době — ještě nesměle — dávají toto jméno svým synům mladí manželé intelektuálové. Filip je schopný, uměný, pracovitý. Nejčastěji se zajímá o techniku a může v některém z technických oborů vyniknout. Je-li šéfem, je náročný, ale spravedlivý. Je-li podřízeným, je přesný, svědomitý, zkrátka vynikající odborník. Protože má příjemný a originální obličeji, má u žen úspěch. Žení se však pozdě, ale je pečlivým otcem a dobrým manželem. Dovede vydělat peníze a poměrně rychle koupí auto a zařídí luxusní byt. Nejšťastnější je mezi 26. až 40. rokem života. Žije dlouho, avšak v pozdním stáří se opět vrátí problémy prožívané v dětství.

WŚCIEKLIZNA U BYDŁA

Najczęściej zarażenie wścieklizną następuje po ukąszeniu przez wściekłego psa, lisa itp. Zarażenie następuje wtedy, gdy do ranę cząsteczenia zwierzęcia dostaje się śliną zawierającą zarazek wścieklizny. Zarazki te przez ranę wnikają do organizmu i wywołują chorobę.

Od momentu ukąszenia

do momentu wystąpienia objawów choroby mija pewien czas. U bydła waha się on od kilkunastu dni do kilku miesięcy, a nawet do roku. Zależy to od miejsca ukąszenia. Im dalej znajduje się ono od głowy, tym później występują objawy choroby. Choroba zwierzęta zwykle ryczą, mają dziki wzrok i rzucają się na inne zwierzęta oraz na ludzi. Z jasnym ustrem wypływa ciągnąca się śliną. Choroba zwierzęta pada podczas ataku szału lub po okresie porażenia (porażenie zadu, niemożność stania i chodzenia). Chorobę można

rozpoznać po opisanych objawach, zwłaszcza wiedząc, że zwierzę było pogryzione. Wścieklizna zawsze kończy się śmiercią i to już po 4–6 dniach od ukazania się pierwszych objawów choroby. Wypadku podejrzenia o wściekliznę, należy natychmiast powiadomić zakład leczniczy, MO czy też Urząd Gminy. Leczenie chorych sztuk nie stosuje się. Zwierzęta podejrzane o chorobę należą odosobnić, żeby nie stykały się z innymi zwierzętami i obsługiwać je z dużą ostrożnością. Do odkażenia pomieszczzeń i przedmiotów,

z którymi stykało się chorze zwierzę, używa się roztworu sody żrącej (20 dkg sody na 10 l wody). Zapobieganie polega na stałym corocznym szczepieniu psów przeciw wściekliznie w całej gromadzie. Tylko przez poddawanie wszystkich psów szczepieniu w terminach wyznaczonych przez władze, możemy przyczynić się do zlikwidowania wścieklizny. Należy też mieć na uwadze i strzec się dzikich zwierząt, które także roznoszą wściekliznę.

HENRYK MĄCZKA

Všetky dnes máme starosti s varením. V kuchyni nám chybí skoro všetko, ale zatiaľ zemiaky máme. Snáď vám tieto recepty pomôžu uvařiť obed.

ZEMIAKOVÁ POLIEVKĀ

Rozpočet pre viac osôb: 400 g zemiakov, 40 g masti, 40 g hladkej múky, 20 g cibule, voda, sol, čierne

korenie, majorán, zelený petržlen alebo pažitka. Očistené zemiaky pokrájané na kocky dám do vriacej vody a varime. Z masti a múky pripravíme ružovú zápražku, do ktorej sme dali postrúhanú cibulkou, popražíme, zalejeme vodou, osolíme, pridáme k uvareným zemiakom a varime. Nakoniec okoreníme a pridáme posekaný zelený petržlen alebo pažitku. Do zemiakovej polievky môžeme pridať aj zeleninu (v množstve asi 20 g na osobu), ako je mrkvka, zeler, karfiol, kare ráb, zelená fazuľka, rajčiatka, d'alej huby, krúpy, ryža.

ZEMIAKOVÉ PLACKY S OSKVARKAMI

Rozpočet pre 5 osôb: 500 g zemiakov, sol, 280 g múky, 220 g škvarkov, 3 žltky, mast na pomastenie. V šupke uvarené zemiaky prelijsme, osolíme a dám na dosku do pripravenej preosiatej múky. Potom pridáme nadrobno pokrajané studené škvarky a žltky. Vypraeujeme cesto, ktoré na pomúcenej doske vyválkame asi na polcentimetrovú hrubku. Z cesta vykrajujeme malé placky, ktoré na suchom plechu v mierne teplej trúbe upečieme do ružová. Upečené potrieme mastou a podávame.

SLANÝ KOLÁČ SO SKVARKAMI A SMOTANOU

Rozpočet pre viac osôb: 300 g múky, sol, 50 g masť, 10 g droždia, 1 žltok, 2 dl mlieka, trochu cukru na vykysnutie kvásku, škvarky, kyslá smotana. Do múky pridáme sol, masť, žltok, vykysnutý kvások a vypracujeme cesto, ktoré rovazkáme, dám na vymastený plech a necháme vykysnúť. Do vykysnutého cesta umytou rukou urobíme jamky, posypeme škvarkami, pomocou lyžice pokvapkáme kyslou smotanou a pečieme. Namiesto smotany môžeme použiť postrúhaný syr.

ZIVOT

CZASOPISMO SPOŁECZNO KULTURALNE

10-372 Warszawa
ul. Foksal 13
tel. 26-44-49

NEVIETE SI PORADIT S RÓZNYMI TAŽKOSTAMI A ZÁLEZITOSTAMI, KTORE VÁS ROZČULUJÚ? NAPISTE NAM NA ADRESU:

REDAKCJA ZIVOT, 00372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13, ODPOVIEME VÁM A PORADIME NA STRÁNKACH CASOPISU ALEBO LISTOM.

Organ Towarzystwa Kulturalnego Czechów i Słowaków w Polsce redaguje: ADAM CHALUPEC — redaktor naczelny, Marian Kaśkiewicz — z-ca red. nacz. oraz społeczne kolegium redacyjne w składzie: Augustin Andrašák (Jabłonka), František Bednářík (Nowa Biala), Alojz Biel (Zubrzyca Góra), Augustín Bryja (Lapsze Wyżne), Alojz Galuš (Kempachy), Vladimír Hess (Lublin), František Chalupka (Nowa Biala), Bronisław Kanapčík (Mikolów), Ján Kováčik (Zubrzyca Dolna), Andrej Kucek (Lipnica Wielka), František Kurnát (Nowa Biala), Wacław Luščinský (Zelów), Lýdia Mšálková (Zubrzyca Góra), Lýdia Mundilová (Kučov), Ignác Nižník (Myślenice), František Paciga (Kempachy), Alžbeta Stojovská (Warszawa), Ján Spernoga (Warszawa), Růžena Urbánová (Gesiniec), Valerie Wojnarowská (Warszawa), Andrej Vaksmanšký (Tribš), Andrej Vojtas (Jurgów).

Tłumaczenia i korekta jęz. czeskiego — Valerie Wojnarowská; tłumaczenia na jęz. słowacki — Alžbeta Stojovská; weryfikacja stylistyczna i korekta jęz. słowackiego — Ján Spernoga; red. tech. Mieczysław Pożarski; red. graf. Krystyna Iwanicka.

Nadesłanych rękopisów, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca. Wydawca: Wydawnictwo Współczesne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wielka 12, tel. 28-24-11.

ADRES ZG TKCIS: 31-624 Kraków, ul. Szpitalna 38, tel. 212-92.

Prenumeratę na kraj przyjmuje Oddział RSW „Prasa-Książka-Ruch” oraz urząd pocztowy i doręczyciele w terminach: do dnia 25 listopada na I kwartał i I półrocze roku następnego i cały rok następny, do 10 marca na II kwartał roku bieżącego, do 10 czerwca na III kwartał i II półrocze roku bieżącego, do 10 września na IV kwartał roku bieżącego. Cena prenumeraty: kwartał 9 zł, półrocze 18, rocznie 36 zł. Jednostki gospodarki społecznionej, instytucje, organizacje i wszelkiego rodzaju zakłady pracy zamawiają prenumeraty w miejscowościach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch”, w miejscowościach zaś, w których nie ma Oddziałów RSW — w urzędach pocztowych. Czytelnicy indywidualni opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych i u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granice przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę jest droższa od prenumeraty krajowej o 50% dla zleceniodawców indywidualnych i o 100% dla zleceniodawców instytucji i zakładów pracy.

Oddano do sklepu 13.VIII.1981 r. Numer podpisano do druku 5.XI.1981 r.

Druk: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 725, L-110. Nr. indeksu ISSN 0514-0188.

snár

Věříte snům? Ne? My také nevěříme, ale do snáře se s přimhouřením oka můžeme podívat. Vždyť je to jen pro zábavu. Tedy, když ve sně vidíte:

ŽITO — můžete být spokojeni, ale záleží na tom, co se vám o žitě zdálo. Žito státi viděti znamená požehnání a zdraví. Mlátili viděti — ukončí zdárne nějaké důležité dílo. Žito sekati viděti — máš výhledky na úspěch. Svážeti žito viděti — znamená požehnání a zdraví, ale vžádat viděti — nemoc. Žito siti viděti — smíte doufat v dobrou budoucnost. Trháte-li ve sně žitné klasy — máte naději na velkou výhru. Žitné pole viděti — budete mít štěsti v lásku. Zdálo-li se vám, že jste jedli žitný chléb, dejte si pozor, budou vás pomlouvat. Ještě zůstala žitná kořalka a pilili jste ji ve sně, získáte silu.

ZÍZEŇ MITI — vaše naděje jsou marné, ale utíšili jste ji, čeká vás pěkný životní běh.

ZINĚNKA — sen dvojaký: pro bohaté znamená dobro, pro chudé velké zklaření.

ZLUTÁ BARVA ve sně (ale barevné sny jsou prý vzácné) znamená zlobu; vidiš-li ji však ve větším množství a v kabelci — očekávej zisk a bohatství; zdálo-li se vám, že jste barvili látku žlutou barvou, dejte si pozor, protože sám sebe obelháváte. Ještě můžete ve sně vidět pěknou, sytou žlutou barvu a to znamená dlouhý, šťastný život.

